

ODNOSI KINE I EVROPSKE UNIJE: GEOEKONOMSKA OSOVINA U RAZVOJU

APSTRAKT

Kina i Evropska unija su visoko zainteresovane za razvoj međusobnih odnosa. Usaglašenim delovanjem jačaju svoj položaj u svetskim poslovima. U međusobnim odnosima koriste metode Geoeconomije. Zasnovale su „strateško partnerstvo“. Jedna u drugoj ne vide vojnu pretnju nego jednog od glavnih ekonomskih partnera. Privrede dveju strana su visoko komplementarne. „Zajednički ekonomski interesi“ imaju odlučujuće važno mesto u politici Kine i EU jedne prema drugoj. EU je najveći ekonomski partner Kine. Ona je njeno najveće izvozno tržište, najveći izvor novih tehnologija i opreme i jedan od najvećih izvora stranih ulaganja. Kina je drugi po važnosti izvor uvoza industrijskih proizvoda u EU i najbrže rastuće izvozno tržište za EU. Proširivanje EU na Istok ima i povoljnih i nepovoljnih dejstava na interese Kine. Glavni izvor tenja u odnosima Kine i EU su: visok kineski suficit u međusobnoj trgovini, visoka konkurentnost kineskih proizvoda na tržištu EU i potraga Kine za izvorima energije u delovima sveta koje zemlje Zapada, uključujući vodeće članice EU, smatraju svojim tradicionalnim „zabranima“, kao što su Bliski istok i Afrika. Kina i EU stvorile su mehanizme za rešavanje sukoba interesa u međusobnoj trgovini kroz dijalog.

Ključne reči: Kina, Evropska unija, strateško partnerstvo, geoeconomija, trgovinski sporovi, strana ulaganja, tehnologija.

POLAZNA POSTAVKA

Kina i Evropska unija su visoko zainteresovane za razvoj međusobnih odnosa. Obe su svesne rasta svoje geopolitičke moći. Obe su spremne da je usaglašenim delovanjem koriste radi zauzimanja sve važnijeg udela u svetskim poslovima. U međusobnim odnosima zamenjuju metode *Geopolitike* metodima *Geoeconomije*.

1 Prof. dr Blagoje Babić, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. E-mail adresa: blagosb@ptt.rs

1. MALO TEORIJE: IZMEĐU GEPOLITIKE I GEOEKONOMIJE²

Pojam Geoe ekonomije

Geoe ekonomija označava skup mera koje države preduzimaju radi povišavanja konkurentske moći sopstvene privrede na svetskom tržištu.³ Ona je u trajnom dinamičkom odnosu s *Geopolitikom*.

Zajedničko obeležje *Geopolitike* i *Geoe ekonomije* je što su obe metod analize i tumačenja odnosa snaga na međunarodnoj ravni. *Geoe ekonomija* je istovremeno i svrha i sredstvo *Geopolitike* kao prakse. Politička moć se od pamtiveka koristila radi ostvarivanja ekonomskih ciljeva.

U čemu se *Geoe ekonomija* razlikuje od *Geopolitike*?

a) Ciljevi. – *Geopolitika* se bavi izučavanjem sukobljenosti iza koje stoji težnja za ovladanjem političkim prostorom, to jest teritorijama i stanovništvom koje živi na njima. *Geoe ekonomija* se bavi sukobljenošću iza koje stoji težnja za ovladavanjem ekonomskim prostorom. Cilj *Geoe ekonomije* nije da uspostavi vlast nad teritorijom nego da uspostavi trgovinsku i tehnološku premoć.

b) Metodi. – *Geopolitika* se oslanja na upotrebu sile, uključujući oružanu. *Geoe ekonomija* se oslanja na ekonomska sredstva. Ona isključuje nasilje i to i oružano i ekonomsko kao što su blokada i embargo.

v) Ishod. – Politički sukobi imaju za ishod nulti zbir. Trgovinski sukobi to ne moraju da imaju. I u tome može biti razlika između *Geopolitike* i *Geoe ekonomije*.

g) Nosio ci. – Nosio ci *Geoe ekonomije* su države i velika preduzeća koja imaju svetske strategije. To nije slučaj s *Geopolitikom*. Ovde nosio ci mogu biti ne samo države i preduzeća, nego i skupovi ljudi, politički okupljeni ili ne, koji učestvuju u strategijama osvajanja teritorija kojim se bavi *Geopolitika*.

d) Prostor. – Lutvak – izumitelj neologizma *Geoe ekonomija* – je prvobitno pošao od postavke da je *Geoe ekonomija* metod za prevladavanje ekonomskih sukoba među zemljama Zapada između kojih je upotreba oružja nezamisliva. Po Lorou, „pojam *Geoe ekonomije* je danas mnogo sveobuhvaniji nego što je prvobitno imao u vidu izumitelj neologizma; on obuhvata dimenziju istinski

2 Blagoje S. Babić, „Geoe ekonomija – stvarnost i nauka”, *Megarend revija*, Vol. 6(1)2009, str. 27-54.

3 Карло Жан, Паоло Савона, *Выводы: геоекономика как инструмент геополитики*, <http://www.archipelag.ru/geoeconomics>, 17.X 2007, стр. 3.

planetarnu, koja se ne može nikako ograničiti samo na zapadne zemlje“.⁴ Tako misle i ruski geoe konomisti.

đ) Domašaj. – Lutvak podvlači da je uloga *Geoe konomije* u odvijanju svetske privrede manja od uloge *Geopolitike* u svetskoj politici kao celini. Sklonost država da deluju geoe konomski kolebaće se više nego sklonost da deluju geopolitički.⁵ I Loro smatra da *Geoe konomija* ne znači okončanje sukoba i teritorijlnih pretenzija. *Geopolitika* gubi na značaju samo među Zapadnim zemljama, jer je sukobljavanje oko terotorija među njima otklonjeno. Zato među zapadnjačkim zemljama prevladava *Geoe konomija*.⁶

Zašto je Geoe konomija izdvojena iz Geopolitike?

U toku „hladnog rata“ trgovinski sporovi između SAD, Evrope i Japana lako su prevladavani. „Nije se dopuštalo da trgovinski sporovi naškode političkim odnosima, što bi ugrozilo savezničku solidarnost pred pretećim Sovjetskim Savezom“.⁷ Između SAD, Zapadne Evrope i Japana je „rat postao skoro nezamisliv ... vojna moć i klasična diplomatija izgubile su pradedovsku važnost u njihovim međusobnim poslovima, ostajući u upotrebi samo protiv izazivača nereda na periferiji“.⁸

Za uzvrat, između saveznika iščezava solidarnost iznuđivana zajedničkom spoljnom opasnošću. Ekonomska pitanja izbijaju u prvi plan. Jača ekonomsko suparništvo (*rivaleries*). Izbija niz sporova oko pravila međunarodne trgovine i vođstva u industrijama s visokim tehnologijama koje se smatraju „strateškim“. „Metodi trgovine istiskuju vojne metode“.⁹ „Ušli smo u eru geoe konomije“.¹⁰

4 Pascal Lorot, “La nouvelle grammaire des rivalités internationales“. In: Pascal Lorot (Sous la direction de), “*Introduction – Pourquoi la géoéconomie*“. In: Pascal Lorot (Sous la direction de), *Introduction à la Géoéconomie*, Economica, Paris, 1999, p. 15.

5 Edward Luttwak, “From Geopolitics to Geo-Economics. Logic of Conflict, Grammar of Commerce“, *The National Interest*, Summer 1990, pp. 17-23.

6 Pascal Lorot, “La nouvelle grammaire des rivalités internationales“, *op. cit.*, p. 18.

7 Edward Luttwak, *Turbo capitalism: winners and losers in the global economy*, Harper and Collins Publishers, New York, 1999, p. 139.

8 *Ibid.*, pp. 127-8.

9 Edward Luttwak, “From Geopolitics to Geo-Economics. Logic of Conflict, Grammar of Commerce“, *op. cit.*, p. 17.

10 Edward Luttwak, *Turbo capitalism: winners and losers in the global economy*, *op. cit.*, p. 127.

Drugim rečima, *Geoekonomija* je igra među državama koje su isključile međusobne ratove. Na glavnom poprištu svetske politike, gde Amerikanci, Evropljani i Japanci sarađuju i nadmeću se, protivnički stavovi mogu se ispoljavati samo ekonomskim sredstvima.¹¹ U dobu *Geoekonomije* i razlozi i sredstva suparništva su ekonomski.¹²

Dakle, suparništvo među državama nije se završilo prestankom strategijskog suprostavljanja supersila, nego se samo sve više pomera sa vojnostrateške na ekonomsku oblast. Hijerarhija država i njihov upliv na međunarodnoj pozornici danas se određuju sve više ekonomskim razlozima.¹³ *Geokonomija* sve više zamenjuje *Geopolitiku*.

Nova sredstva ratovanja

Lutvak svoje poimanje *Geoekonomije* zasniva na ekonomskoj i strateškoj stvarnosti s kraja 20. veka.¹⁴ Stoga njegov pristup nije prvenstveno analitički, nego normativni: kako prevladavati ekonomske sukobe među saveznicima koji su ostali bez zajedničkog spoljnog neprijatelja.

Sve države imaju i ekonomske ciljeve. Svaka teži za što većim koristima. Svaka uređuje poslovanje svoje privrede, pokušava da ostvari ekonomski optimum privređivanja u sopstvenim granicama, nastoji na podsticanju tehnoloških inovacija radi maksimizovanja koristi u sopstvenim granicama. U sva tri slučaja država postupa bez obzira na to kako će to uticati na interese drugih država. Tako se u sva tri slučaja javlja logika sukoba. „...Geoekonomski cilj nije postići najviši mogući životni standard, nego pre osvojiti ili sačuvati poželjnu ulogu u svetskoj privredi“.¹⁵ Iako je rat isključen između SAD, Evrope i Japana, „Ipak svaka od ovih država ima državnu strukturu još uvek organizovanu kao za ratno suparništvo, i sve lako padaju u iskušenje da slede ratne ciljeve geoekonomskim sredstvima“.¹⁶

11 Ibid., p. 128.

12 Ibid., p. 141.

13 Edward Luttwak, “From Geopolitics to Geo-Economics. Logic of Conflict, Grammar of Commerce”, op. cit., p. 19.

14 Pascal Lorot, “La nouvelle grammaire des rivalités internationales“, op. cit., p. 15.

15 Edward Luttwak, *Turbo capitalism: winners and losers in the global economy*, op. cit., p. 133.

16 Ibid., p. 129.

Geoekonomija je novo izdanje starog suparništva među državama. „U njemu, kapital za ulaganje u industriju koji obezbeđuje ili usmerava država je ekvivalent vatrenog oružja; razvoj proizvoda uz subvencije države je ekvivalent usavršavanja naoružanja; a prodor na tržište uz pomoć države zamenjuje vojne baze i garnizone na stranom tlu kao i diplomatski uticaj“.¹⁷

U geoekonomskom supartništvu uloge se, kao i u ratu, raspodeljuju po zakonu jačeg. Pobednici sebi pribavljaju visokounosnu i vodeću ulogu, dok gubitnicima preostaju montažne linije, ukoliko im je unutrašnje tržište dovoljno široko.¹⁸

Italijanski geoekonomisti Savona i Žan uzimaju da *Geoekonomija* nastoji da ekonomski izbor jedne zemlje stavi u okvir strategije koja ima za cilj da uveća njenu sposobnost u svetskom nadmetanju. ... Vojna moć izgubila je tradicionalnu ulogu koja je određivala hijerarhiju država i bila glavni instrument geopolitike. Po nestanku dvopolnosti sveta ona ispunjava preostalu funkciju, dok geoekonomija postaje osnovni parametar međunarodnog poretka“.¹⁹

Svrha *Geoekonomije* je da doprinosi stvaranju uslova za povišavanje suparničke sposobnosti nacionalnih privreda u novom međunarodnom ekonomskom nadmetanju. Ekonomsko suparništvo pojačano je okončanjem hladnog rata i podela i političko-strateškog suparništva koji su ga ograničavali.²⁰

Loro, po uzoru na Lutvaka, polazi od uverenja da po okončanju „hladnog rata“ vojna snaga razvijenih država nije glavni izvor njihove moći na međunarodnoj pozornici. „U stvari, ekonomsko zdravlje jedne države je aršin kojim se od sada meri njena moć“. Ekonomski interesi država odnose prevagu nad političkim interesima. Tako nastaje jedno novo doba, „doba geoekonomije“.²¹ Drugim rečima, Loro sledi Lutvakovu postavku da umesto vojnog sukobljavanja odnose među razvijenim zemljama obeležava ekonomsko sukobljavanje.

Odatle proizlazi da je zadatak *Geoekonomije* izgradnja strategije za delovanje države, kako bi ona mogla da obezbedi svojim preduzećima i

17 Edward Luttwak, *Turbo capitalism: winners and losers in the global economy*, pp. 128-9.

18 Ibid., p. 133.

19 Карло Жан, Паоло Савона, *Выводы: геоекономика как инструмент геополитики*, Internet, <http://www.archipelag.ru/geoeconomika>, 17 X 2007, стр. 4-5 (Закључак зборника на руском језику: Карло Жан, Паоло Савона, *Геоекономика*, op. cit.

20 Ibid.

21 Pascal Lorot, “La nouvelle grammaire des rivalités internationales“, op. cit., pp. 11-12.

„svojoj“ privredi u celini maksimalne konkurentske prednosti u odnosu na „tuđa“ preduzeća i privrede.²²

Po Lorou, „Geoekonomija analizira *ekonomske strategije* – osobito trgovinsku – koje usvajaju države u određenom političkom okruženju radi *zaštite svoje privrede* ili njenih tačno određenih delova, kako bi pomogle svojim preduzećima da pribavljaju tehnologije ili zaposedaju *izvesne delove svetskog tržišta* za određenu proizvodnju ili komercijalizaciju nekog proizvoda. Posedovanje ili kontrola jednog takvog dela tržišta obezbeđuje nekoj jedinici – državi ili domaćem preuzeću – *elemenat moći* i međunarodni uticaj i pomaže uvećavanju njene ekonomske ili društvene moći“.²³

Geoekonomija ne znači kraj politike sile. Ona znači prosto novu procenu relativnog značaja različitih činilaca koji je tvore. Nju karakteriše umanjivanje važnosti vojno-strateškog činioca u korist ekonomskog i traženje ekonomske moći kao glavnog strateškog cilja zapadnih i razvijenih zemalja. Ekonomsko dobija izvesno prvenstvo u međunarodnom okviru.

Geoekonomija se isto tako javlja kao jedan metod analize međunarodnog delovanja glavih sila, prvenstveno zapadnih. U svetu u kome sile traže nova polja manevra, geoekonomski pristup je neophodan u procenjivanju međunarodnih odnosa.²⁴

U pogledu prostornog omeđivanja primene *Geoeconomije*, francuski geoekonomisti se unekoliko razlikuju od Lutvaka. Po njima, *Geoekonomija* je danas planetarna pojava. Ona predstavlja novi prostor nadmetanja između tržišnih razvijenih privreda, što znači ne samo zapadnih. I oni uzimaju da su geoekonomske strategije činjenica najčešće razvijenih zemalja, ali smatraju da one mogu, u slučaju potrebe, da budu inicirane i od industrijalizovanih zemalja koje nisu članice „zapadnog kluba“ u klasičnom smislu.²⁵

Po Kočetovu, *Geoekonomija* je politika i strategija povišavanja konkurentske moći države u novom svetskom okruženju.²⁶ S praktičnog

22 Марк Урнов, *Преисловие к сборнику „Геоэкономика“*, Internet, <http://www.archipelag.ru/geoeconomika>, 18 X 2007 (Предговор зборнику Жан, Савона, *Геоэкономика*, op. cit.).

23 Ibid., p. 15.

24 Ibid., pp. 19-20.

25 Ibid., p. 16.

26 В. Кузнецов, „Вступительная статья“. У: Эрнест Кочетов, *Геоэкономика. Освоение мирового экономического пространства*, “Норма”, Москва, 2006, стр. XI.

stanovišta, „Geoe konomija se može nazvati učenjem o tehnici nacionalnog dejstvovanja u geoe konomskom prostoru u cilju savremenog pregrupisanja snaga radi postizanja najpogonijih uslova obrazovanja i preraspodele svetskog dohotka“.²⁷

U svakom slučaju, dolazi do nove međunarodne podele rada. Proces teče suviše brzo tako da ne omogućava sprovođenje odgovarajućih strukturnih promena. U ovom procesu stradaju zemlje koje ne uspevaju da izgrade efikasne strategije.²⁸ Važna novina je i što privredni „ciklusi“ manje razvijenih zemalja sve manje zavisi od „ciklusa“ razvoja razvijenih. Stoga manje razvijene zemlje postaju sve opasniji konkurenti razvijenim, osobito u privlačenju kapitala.²⁹

Geoe konomija“ i „ekonomski rat“

Geoe konomiji i „ekonomskom ratu“ zajednička je sukobljenost između partnera vezana za osvajanje dela tržišta ili za pribavljanje tehnologija. Ali, tu se zaustavlja sličnost između ova dva pojma. Između njih postoje značajne razlike:

a) Učesnici. – Preduzeća ili nedržavne grupe interesa (organizacije potrošača, ekološke organizacije, razni lobiji i drugo) mogu voditi svoje politike ekonomskog rata, na nivu domaćeg tržišta ili na svetskoj ravni. Naprotiv, geoe konomsku praksu mogu da obavljaju samo države. Ovde inciranje može da dolazi od šefova država ili u vezi s preduzećima koja se smatraju kao strateška.³⁰

b) *Sredstva*. – *Geoe konomija* je slobodna od svakog ratničkog rasuđivanja klauzevickog tipa uključujući „ekonomski rat“. Istina, *Geoe konomija* može da se posluži i nekim polugama „ekonomskog rata“, kao što su: klasična praksa sprečavanja konkurencije, diskriminatorno korišćenje fizičkog kontigentiranja, carinskih tarifa ili necarinskih prepreka, rezervisanje javnih poslova damaćim preduzećima, i nekih aktivnosti monopolima, klasična industrijska špijunaža. Ali, Geoe konomija se ne oslanja na najagresivnija oružja kao što je pribegavanje jednostranom embargu ili organizovanom bojkotu.³¹

27 Эрнест Кочетов, *Геоэкономика. Освоение мирового экономического пространства*, op. cit., стр. 6.

28 Ibid.

29 Ibid., стр. 2.

30 Pascal Lorot, „La nouvelle grammaire des rivalités internationales“, op. cit., p. 16.

31 Ibid., p. 16.

Vojna sila nije iščezla. Međunarodnu pozornicu zauzimaju prvenstveno države i savezi država. Države ne mogu da slede ekonomsku logiku koja bi zanemarila njihove vlastite granice.³² „Geoekonomija“ označava primesu logike sukoba metodima trgovanja, odnosno, po Klauzevicevim (Karl Clausewitz) rečima, „logiku rata u gramatici trgovine“.³³

Geoekonomija u odnosima Kine i Evropske unije

Kina i EU su među najmoćnijim učesnicima svetske *Geopolitike*. Skoro sve članice Evropske unije su članice Severnoatlantskog pakta, najmoćnije vojne organizacije na svetu. Kina je rastuća vojna sila koja se kandiduje da sama postane jedan od polova svetske politike. Istovremeno, kao član Šangajske organizacije za saradnju učestvuje u naporima za ograničavanje geopolitičke moći NATO. Na taj način, Kina i EU su u posrednom geopolitičkom sukobu na svetskoj ravni. Njihovi međusobni odnosi danas su udžbenički primer zamene *Geopolitike Geoekonomijom*.

2. INSTITUCIONALIZOVANJE ODNOSA KINE I EU

Uskoro po proglašenju Narodne Republike Kine njena vlada počinje da uspostavlja diplomatske odnose sa sadašnjim članicama Evropske unije. Britanija i skandinavske zemlje uspostavile su diplomatske odnose s NR Kinom 1950, Francuska 1964, a ostale zemlje EU 1975. Kina je uspostavila diplomatske odnose sa Evropskom ekonomskom zajednicom (EEZ), pretečom EU, 1975. Mešoviti odbor (*Joint Committee*), zasnovan sporazumom iz 1985, sastaje se jednom godišnje za vršenje uvida u kretanje svih aspekata ekonomski odnosa i odnosa u okviru programa saradnje.

Komisija EU je otpočela politički dijalog s Kinom 1994. Od 1997. održavaju se godišnji sastanci na vrhu naizmenično u Briselu i Peking. U vremenu 1995–2003. Komisija EU je usvojila 5 „spisa“ o strategiji prema Kini (*China Strategy Papers*). Posebno važan korak u razvoju odnosa između Kine i EU učinjen je 2003. na sastanku na vrhu Kina – EU, održanom 30. oktobar 2003. u Peking. Tada je spremnost za razvoj partnerstva došla do punog izražaja u dva akta koja su svaka za sebe objavile EU i Kina u jesen 2003. Dokument EU je *A Maturing Partnership: Shared Interests and Challenges in*

32 Ibid.

33 Edward Luttwak, „From Geopolitics to Geo-Economics. Logic of Conflict, Grammar of Commerce”, op. cit., p. 19.

EU – China Relations, a Kine *China's EU Policy Paper*. Ovi dokumenti su utrlji put razmahu svestrane saradnje među dvema stranama.³⁴ U njima su, između ostalog, naglašeni „rast zrelosti i rastuća strateška priroda partnerstva“.³⁵

3. STRATEŠKO PARTNERSTVO

Jedan od najvažnijih pojava u savremenom svetu je dramatični rast veza Kine s EU, i to istovremeno sa EU kao zajednicom i s njenim članicama pojedinačno. Odnosi između njih razvijaju se na više ravni tako da prerastaju u „strateško partnerstvo“.

Odnos Kina – EU je odnos između dva osobena činioca u međunarodnim odnosima. Na jednoj strani je Kina, država vrlo osetljiva na očuvanje suverenosti u svetu koji je često neprijateljski prema samom njenom opstanku. Na drugoj strani je EU, jedna međunarodna „organizacija“ sa supranacionalnim i međuvladinim osobenostima, koja je uobličila svoju spoljnu i bezbednosnu politiku (*CFSP- Common Foreign and Security Policy*). Ova dva činioca, s vrlo različitim strukturama, suočena sa fluidnim svetskim poretom, nastoje da usaglašenim naporima izbere što povoljnije mesto u svetu.

U 2001. Kina i EU zasnovale su „puno partnerstvo“. Od 2003. godine one su za svoje odnose upotrebljavale izraz „strateško partnerstvo“,³⁶ da bi ga kasnije zamenile izrazom „sveobuhvatno strateško partnerstvo“.³⁷

Nema jedinstvenog tumačenja značenja „strateškog partnerstva“ između Kine i EU. Nije sasvim izvesno u čemu se partnerstvo sastoji izvan razvoja ekonomskih odnosa.³⁸

Za kineske naučnike „strateško partnerstvo“ znači dugoročnost važnih međusobnih odnosa: otvorenost dijaloga o spornim pitanjima, uočljivo

34 Research Group of IES (Institute of European Studies) of CASS (China Academy of Social Sciences), China – EU Relations in 2008, <http://ies.cass.cn/en/articles/other/200908051>, (22.04.2010), p. 1.

35 David Scott, *China and EU: A Strategic Axis for the Twenty-First Century?*, International relations, No. 2007, No. 21, p. 23. Internet: <http://ire.sagepub.com/cgi/content/abstract/21/1/23>, p. 24.

36 Ibid., p. 23.

37 “The EU’s relations with China“, Internet, http://eduropea.eu.int/comm/external_relations/china/intro/index.htm, 22.06.2009.

38 Axel Berkofsky, “The EU-China strategic partnership: rhetoric versus reality“. In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China's rise: Guidelines for an EU strategy*, Institute for the Security Studies, European Union, Paris, December 2006, p. 103.

zbližavanje, saradnja i usklađivanje, saglasnost o važnim interesima.³⁹ U dvostranim „spisima“ odomaćen je izraz „efektivni multilateralizam“. Za EU multilateralizam znači odricanje dela suverenosti, kao što to čine njene članice. Kina nastoji na suverenosti. EU naginje više ka „multilateralizmu“, a Kina ka „multipolarnosti“.

Ni Kina ni EU nisu srećne zbog američkog „unilateralizma“, ali im je priroda odnosa sa SAD različita. Iz obzira prema SAD, EU je za „višestranost“ (multilateralnost) u međunarodnim odnosima, a Kina za „višepolnost“ (multipolarnost), što nije sasvim isto. Kina je za „višepolnost“ jer računa da ima dovoljno moći da bude jedan pol u međunarodnim odnosima.⁴⁰ EU nije spremna da se suviše udaljava od SAD.

U SAD nema oduševljenja za “strateško partnerstvo” između Kine i EU, kako god da se ono tumači. Mnogi u SAD ga rado ocenjuju kao “naivno” i “nerealno”. U stvari, SAD, kao i Japan, podozrevaju da iza toga stoje namere da se umanjí uticaj SAD na Dalekom istoku.

I u EU ima nepovoljnih ocena “strateškog partnerstva” s Kinom. Sandšnajder podseća da je Kina od tržišnog eldorada za EU postala konkurent i suparnik. Organi EU, naprotiv, smatraju da je mudro imati u vidu da je Kina ekonomski, politički i vojno svetska sila i da s njom treba razvijati odnose. Oni tvrde da to znači „sveobuhvatnu saradnju”, ali ne i vojnostratešku.

Uglavnom, onosi Kine i EU dobili su mnogo širi značaj nego što su ekonomski i trgovinski odnosi, koji su i sami po sebi veoma važni. One postaju svetski polovi uporedo sa SAD. Već su stekle međunarodnu stratešku važnost za 21. vek.⁴¹

4. POLITIČKI ODNOSI

Politički dijalog

Politički dijalog između Kine i EU je postojan, ali ne uvek jednostavan. Kina često negoduje zbog stavova EU u pogledu njenih unutrašnjih pitanja. Jedno od takvih pitanja su „ljudska prava“.

Dijalog o ljudskim pravima EU – Kina započet je 1996. Kinezi su tim dijalogom nezadovoljni. Oni smatraju da EU koristi pitanje ljudskih prava radi

39 David Scott, *China and EU: A Strategic Axis for the Twenty-First Century?*, op. cit., p. 23.

40 Axel Berkofsky, “The EU-China strategic partnership: rhetoric versus reality”, op. cit., p. 112.

41 David Scott, *China and EU: A Strategic Axis for the Twenty-First Century?*, op. cit., p. 40.

vršenja pristika na Kinu kako bi uvećala njenu elastičnost u pregoivorim o drugim za EU važnim pitanjima. Kineski pisac *Huo Zhengde* je podvukao da u odnosima Kine i EU ostaju sukobi u ideologiji i razlike u vrednostima. Po njemu, iza programa o ljudskim pravima EU je nastojanje da se Kina „pozapadnjačuje“ i „dezintegriše“.⁴²

Zanimljiva je razmena između Komunističke partije Kine (KPK) i stranaka u EU. Dugo je Kina održavala veze samo sa komunističkim i socijalističkim strankama u drugim zemljama. Od 1980-ih godina Kina menja stav. KPK je nastojala da se povezuje s desnim partijama Zapadne Evrope u nastojanju da ih pridobije protiv SSSR. Po raspadu SSSR Kina se opredeljuje za saradnju sa socijaldemokratskim strankama Evrope. Ona nastoji da asimilira tekovine „dražave blagostanja“ EU u vreme kad u EU vladajuće snage postepeno potkopavaju upravo „državu blagostanja“.

U 2008. došlo je to zahlađivanja odnosa između Kine i EU. Razlozi su stavovi nekih članica EU prema pobuni „14. marta“ u Lasi, upravnom središtu kineske pokrajine Tibet, i prema Olimpijskim igrama koje je te godine Kina priredila. Negodovanje Kine najviše su izazivali postupci u okviru EU na sledećim ravnama:

a) U vreme predsedavanja Slovenije EU je objavila deklaraciju zajedno sa SAD o osudi Kine. Bilo je i pretnji bojkotom Olimpijskih igara u Pekingu. Zbog ovih postupaka EU Kina je otkazala Sastanak na vrhu Azija – Evropa (*Asia – Europe Meeting*), koji je trebalo da se održi 1. decembra 2008. To je prvi put u 11 godina da se odloži ovakav sastanak koji je služio kao okvir za dijalog vođstava dveju strana.

b) Evropski parlament je usvojio Rezoluciju o Tibetu 10. aprila 2008. U ovome telu bilo je dosta povike na Kinu. Primanje Dalaj Lame na visokim mestima u EU je dodatno opterećivalo odnose dveju strana.

v) Mnoga javna glasila u EU su iskoristila događaje u Lasi za „demonizaciju“ Kine. To je svako imalo loših posledica po klimu u odnosima dveju strana.

Povika javnih glasila na Kinu i njen brzi ekonomski napredak izazivali su sumnje u stanovništvu u EU. Po ispitivanjima javnog mnjenja pokazivano je kako veliki deo stanovništva EU smatra da je Kina „pretnja Evropi“. To je Kina ocenila kao zaostatak hladnog rata.

42 Huo Zhengde, “On the China – EU Strategic Partnership”, Chinese Institute for International Studies, Internet: <http://www.ciis.orgcn/item/2005-04-07/50919.htm>, 22.04.2010.

Vojni odnosi

Azijska bezbednost nije na dnevnom redu odnosa Kina – EU. EU nema trupa u Aziji, pa je Kina i ne smatra „strateškim konkurentom“ u Aziji.⁴³ EU nije zabrinuta zbog vojne modernizacije Kine. Za razliku od SAD, ona ne pomišlja na „sputavanje“ (*containment*) Kine, nego propoveda partnerstvo s njom.⁴⁴ Uzima u račun da u mnogim slučajevima nema rešenja međunarodnih problema bez Kine. EU, međutim, nevoljno gleda kako Kina pragmatično sledi sopstvene ciljeve, ne mareći za kritike sa Zapada.⁴⁵ Dodatna nevolja za EU je što SAD drukčije gledaju na vojnu modernizaciju Kine, pa je to jedno od najosetljivijih pitanja u njihovim međusobnim odnosima.⁴⁶ Ipak, iako je Kina u apsolutnim izrazima ostvarila veliki napredak u vojnoj moderanizaciji, relativno to nije mnogo, pogotovu u poređenju sa SAD.

Između Kine i EU nije bilo vojne razmene. Ona se odvija između Kine i pojedinih članica EU. U tom pogledu prednjače Francuska i Velika Britanija. Britanija je organizovala program obuke za osoblje Narodnooslobodilačke armije Kine (NOA) angažovano u međunarodnim mirovnim poduhvatima, u čemu je Kina sve prisutnija. I francuska i britanska vlada uspostavile su „strateški dijalog“ sa kineskim civilnim i vojnim stručnjacima za bezbednost. Kineski oficiri obučavaju se u nemačkim, francuskim i britanskim vojnim školama. Proširivanje EU proširiće i mogućnosti vojne razmene Kine s njom.

Kina je u 2003. godini započela dijalog s NATO paktom.⁴⁷

Kina je zainteresovana da nabavlja oružje i vojnu tehnologiju iz EU, ali je na to stavljen embargo od 1989. posle događaja na Tienanmenu. Tu se EU našla u diplomatskoj zbrci. Kina vrši pritisak na nju da embargo ukine, a SAD da ga ne ukine. Njene članice u tome nisu složne. Niz članica, među kojima su Francuska, Nemačka, Italija i Španija, su za ukidanje embarga, a niz drugih, kao što su Danska, Norveška, Švedska, Irska, Portugal, Poljska, protiv. Britanija i Holandija su neutralne.

Do 2010. embargo nije ukinut. Kao razlozi navode se:

43 Axel Berkofsky, “The EU-China strategic partnership: rhetoric versus reality”, op. cit., p. 109.

44 Eberhard Sandschneider, “Is China’s military modernisation a concern for the EU?”. In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China’s rise: Guidelines for an EU strategy*, op. cit., p. 39, et seq.

45 Ibid., p. 40.

46 Ibid.

47 David Shambaugh, “China and Europe- the emerging axis“, *Current History*, September 2004, p. 244.

a) u poštovanju „ljudskih prava“ Kina ne ispunjava očekivanja EU;

b) rast vojne moći Kine mogao bi izazivati zategnutost u odnosima s Tajvanom. Brige EU ovde nisu vojne nego ekonomske prirode. Tajvan je četvrti trgovinski partner EU u Aziji. Zato je EU zainteresovana za mir u Tajvanskom moreuzu;⁴⁸

v) isporuka oružja i vojne tehnologije Kini opteretila bi odnose EU sa SAD.⁴⁹ Donji dom Američkog Kongresa je već pretio zavodjenjem sankcija evropskim preduzećima koja bi isporučivala oružje i vojnu tehnologiju Kini.

U stvari, skidanje embarega na isporuke oružja Kini ima više simbolički značaj.

5. PRIVREDNI ODNOSI

Privredni odnosi su osnova ukupnih odnosa Kine i EU. Ovi odnosi se postojano brzo razvijaju. U okviru privrednih odnosa ključni su trgovina i investicije.

Pravni okvir

U 1978. godini, u kojoj je Kina izišla na put Reforme, EEZ je potpisala s njom prvi trgovinski sporazum, što je prvi sporazum potpisan sa jednom „zemljom s državnim trgovinom“. U 1979. Kina i EU su potpisale sporazum o trgovini tekstilnim proizvodima, a Kina je ušla u Opštu shemu preferencijala (GSP). Glavni pravni okvir za razvoj privrednih odnosa Kine i EU ostaje *Sporazum EU Kina o trgovini i saradnji*, potpisan 1985, koji je proširio saradnju na oblast investicija i pomoći za razvoj. Ovaj sporazum zamenio je verziju sporazuma iz 1978. Dopunjavan je 1994. i 2002. U maju 2004. zaključen je poseban sporazum o olakšavanju poseta Kineza Evropi.

Postupno uključivanje Kine u svetsku privredu posebno je podstaknuto njenim ulaskom u STO 2001, nakon 15 godina mukotrpnih pregovora. To je Kini obezbedilo sigurno, otvoreno i predvidivo izvozno tržište. Uporedo s rastom ekonomske važnosti Kine raste i njen politički uticaj u svetu.⁵⁰ Sa svoje strane, EU je pozdravila ulazak Kine u STO kao dobitak i za Kinu i za ceo svet.

48 Axel Berkofsky, “The EU-China strategic partnership: rhetoric versus reality”, op. cit., p. 108.

49 David Shambaugh, “China and Europe- the emerging axis“, op. cit., p. 244.

50 Xu Mingqi, “The EU Competition and Trade Policy Toward the People’s Republic of China and Its Impact on EU / China relations – An Overview”, <http://www.escsass.org.cn>, 24.04.2010.

Susret divova

Kina i Evropska unija spadaju u vodeće privredne sile u svetu.

Pregled 1. – Kina i EU u svetskoj privredi: osnovni pokazatelji (2009)

Zemlja	DBP (zvanični devizni kurs) milijardi \$ SAD	Izvoz milijardi \$ SAD	Uvoz milijardi \$ SAD
Kina	4.814	1.194	921
Evropska unija	16.180	1.952	1.690
SAD	14.430	995	1.445
Japan	5.108	516	490

Izvor: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/profileguide.html>

EU je snažna, jedina visoko uspešna integrisana zajednica u svetu, s oko 500 miliona stanovnika. Ima visoko razvijenu privredu. S DBP od 16.180 milijardi dolara učestvuje s oko 25% u svetskom proizvodu i sa oko 35% u svetskoj trgovini. Zauzima visoko mesto u svetu i po dohotku po stanovniku i po stranim ulaganjima.⁵¹ Ima visoko visoko razvijenu tehnologiju i velika finansijska sredstva.

Kina ima 20% svetskog stanovništva. S DBP od 4.814 milijardi dolara, što čini oko 5% svetskog proizvoda, nalazi se na četvrtom mestu u svetu – iza EU, SAD i Japana, odnosno treća je pojedinačno najveća nacionalna privreda – iza SAD i Japana. Kina zauzima 12% svetskog tržišta energije.⁵² Zahvaljujući dugotrajnom visokom privrednom rastu, ona stasa kao supersila. U svetskoj robnoj trgovini je sa 22. mesta u 1978. dospela na treće mesto u 2008. godini. Kina je postala drugi, posle Nemačke, izvoznik na svetu.⁵³ Devizne rezerve Kine u 2009. dostigle su oko 2.206 milijardi dolara, po čemu je na prvom mestu u svetu.⁵⁴ Visoki trgovinski suficit i visoke devizne rezerve su važni činioci kineske politike u oblikovanju svetske privrede.

51 China's EU Policy Paper of the Chinese Government, Internet, <http://www.mfa.gov.cn/eng/zxxx/t27708.htm>, 10.07.2010.

52 Marcin Zaborowski, "Introduction". In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China's rise: Guidelines for an EU strategy*, op. cit., p. 7.

53 European Commission, "EU-China trade in facts and figures", MEMO/09/40, Brussels, 30 January 2009.

54 Internet: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/profileguide.html> (08.06.2010).

Po dohotku po stanovniku Kina ipak još uvek spada u siromašnije zemlje. Stoga je njen osnovni cilj izgradnja privrede kao osnove društva blagostanja. Zato su joj potrebni pogodna međunarodna klima i privredni partneri s moćnim privredama i visokim tehnološkim nivoom. Stoga Kina pridaje poseban značaj razvoju odnosa sa EU.⁵⁵ EU je danas najveći partner Kine u ekonomskoj, trgovinskoj i tehničkoj saradnji.⁵⁶

EU ima interes da kineska privreda bude snažna i otvorena. Otvorenost evropskog tržišta, pak, za Kinu je od ključne važnosti za njen izvoz kao činilac daljeg razvoja. No i EU ima koristi od rasta kineskog tržišta za visoke tehnologije, proizvode s visokom dodatom vrednošću i složene usluge. Evropski potrošači postojano imaju koristi od cenovno konkurentnog uvoza iz Kine. Makroekonomske koristi od kineske izvozne moći ima veliki značaj za evropsku konkurentnost.⁵⁷

Konkurencija iz Kine je izazov preduzećima EU u nekim važnim granama prerađivačke industrije. Konkurentne cene Kine vrše pritisak na evropska preduzeća da se prilagođavaju novim izazovima svetske konkurencije, posebno u tradicionalnim industrijama s niskom dodatom vrednošću. Kineski proizvodi konkurišu evropskim proizvodima ne samo kod kuće nego i na tržištima Azije, Afrike i Latinske Amerike. Kina brzo razvija istraživanja i ulazi u tradicionalna evropska stručna znanja. Ta konkurencija je istovremeno snažan podsticaj za rast konkurentnosti privrede EU.⁵⁸

6. MEĐUSOBNA TRGOVINA

Trgovinska politika EU prema Kini

Glavne stavke trgovinske politike EU prema Kini su: čvršće povezivanje dveju privreda i što veće uključivanje Kine u svetske poslove. Posebno važno mesto utom pogledu imaće novi *Sporazum o partnerstvu i saradnji (Partnership and Cooperation Agreement)* s Kinom. U ovom sporazumu ključni su trgovina i ulaganja.

55 China's EU Policy Paper of the Chinese Government, op. cit.

56 Research Group of IES ..., op. cit., 1.

57 Xu Mingqi, "The EU Competition and Trade Policy Toward the People's Republic of China and Its Impact on EU / China relations – An Overview", <http://www.escsass.org.cn>, 24.04.2010.

58 Ibid.

EU smatra veoma važnim da Kina ispunjava obaveze preuzete prilikom ulaska u STO. Ona je posebno zainteresovana za lakši pristup njenih preduzeća kineskom tržištu, za uklanjanje ograničenja kretanju kapitala i strane svojine u Kini, za zaštitu intelektualne svojine i razgovetniji režim subvencionisanja, za pregovore o uzajamnom priznavanju geografskih oznaka. EU isto tako nastoji na bezbednosnim i zdravstvenim standardima, kao i na zaštiti životne sredine. Jedan od prioriteta EU je da se Kini prizna “status tržišne privrede” (*Market Economy Status*).⁵⁹

U stvari, trgovinska politika EU prema Kini je njena produžena trgovinska politika izgrađena za njeno “jedinstveno tržište”. Zakonodavstvo EU o monopolima i konkurenciji, režimu državne pomoći, javnim nabavkama su okvir za nesmetanu unutrašnju trgovinu i konkurenciju. U isto vreme, ovaj okvir definiše trgovinsku politiku EU na svetskoj ravni.

Kineski pogled na trgovinsku politiku

Po kineskom tumačenju, privrede dveju strana su komplementarne. Uporedna prednost Kine je radom intenzivna proizvodnja, a uporedna prednost Evrope je kapitalom intenzivna visokotehnološka proizvodnja. Prema tome, rast kineske privrede ne znači samo rast konkurencije preduzećima iz EU, nego i proširivanje tržišta za plasman njihovih proizvoda. Protekcionističke mere koje primenjuje EU ne vode konkurentnosti kakvu predviđaju propisi EU na „jedinstvenom tržištu”.

Kina sumnja u pobude iza “nove trgovinske politike” EU koja naglašava rast odgovornosti oba pratnera. To što Komisija EU poziva na postupak rešavanja sporova STO i zaštitne mere ukazuje na težnju za čuvanje neokrnjene konkurencije. Kina se pita da li je takav pristup trgovini EU – Kina ispravan?⁶⁰

Kvote i zaštitne carine, kojima povremeno pribegava EU, podupiru neefikasnost proizvodnje i ograničavaju potrošnju. Zaštitne carine će poništiti kinske uporedne prednosti i pogoršati unutrašnju zaposlenost. Privredni rast Kine ne znači obavezno snižavanje privrednog rasta u Evropi. Rast svetske privrede koristiće svima – ako su učesnici svesni svojih uporednih prednosti i ako se prilagođavaju novim okolnostima.⁶¹

59 Ibid.

60 Ibid.

61 Ibid.

EU mora uzimati u obzir razloge konkurentnosti Kine. Na primer, u tekstilnoj industriji konkurentnost Kine ne počiva na dampingu, nego na vertikalnoj integrisanosti lanca vrednosti, niskim troškovima radne snage, visokoj fleksibilnosti i proizvodnosti, kvalitetu i sposobnosti Kine za veliki obim proizvodnje. Ta konkurentnost Kine je velikim delom zasnovana na ulaganjima u moderne tehnologije. Kvote na uvoz tekstila iz Kine su jasan dokaz da tržište EU nije otvoreno za kineski izvoz kao kinesko za evropski.⁶²

Kina je svesna svojih odgovornosti iz obaveza preuzetih ulaskom u STO. Kina je visko zainteresovana da stekne “status tržišne privrede”, ograničavanje trgovinskih prepreka i za uvećavanje tehnološke saradnje i trgovine.

Sju Mingći (*Xu Mingqi*) ocenjuje da su odnosi između EU i Kine bolji nego ikada u istoriji. Ekonomski Kina i EU su visoko komplementarne u skladu sa svojim uporednim prednostima. EU treba da omogućava Kini pošten pristup njenom tržištu i da se prilagođava izazovima konkurencije. Kina treba da dogovori recipročnim otvaranjem tržišta i reformom.⁶³

Trgovinski „dugi marš”

U vreme uspostavljanja diplomatskih odnosa Kina i EEZ, zbog „hladnog rata“, nisu pridavale veliki značaj razvoju međusobnih privrednih odnosa. O tome svedoči skromni obim međusobne trgovine, koji je 1975. iznosio svega oko 2,4 milijarde dolara.⁶⁴

Od početka Reforme 1978, međutim, Kina pridaje veliki značaj spoljnoj trgovini kao „lokomotivi razvoja“. Svrha izvoza bila je da se pribavlja strana valuta radi nabavke opreme i tehnologije za razvoj domaće privrede. Državna preduzeća su bila nosioci i izvoza i uvoza.

Trgovinski odnosi između Kine i EEZ s vrlo skromnog nivoa u sedamdesetim godinama dostigli veoma visoki nivo u toku prve decenije 21. veka. Na kraju 2008. godine obim razmene za celu godinu dostigao je 425,6 milijardi dolara, što znači da je uvećan 177 puta.⁶⁵

62 Ibid.

63 Ibid.

64 Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, <http://ies.cass.cn/en/en103/index.asp>, p. 1.

65 Ibid., p. 1.

Danas EU je najveće izvozno tržište Kine. Kina je drugi po važnosti isporučilac industrijskih izrađevina i najbrže rastuće izvozno tržište za EU.⁶⁶ Eu je glavni izvor tehnologije i opreme za Kinu i jedan od najvećih izvora stranih direktnih investicija.⁶⁷

„Ekonomske sankcije“ EEZ, nametnute Kini 1989, bile su oborile međusobnu razmenu u 1991. na polovinu razmene iz 1989. Ali, mnoge članice EEZ su bile suviše zainteresovane za kinesko tržište da bi ga se odrekle. Već u 1992. normalizovana je međusobna trgovina, sem trgovine oružjem koja je do danas pod embargom.

Kina je 1993. proglasila uspostavljanje „socijalističkog tržišnog ekonomskog sistema“. U 1994. donet je Zakon o spoljnoj trgovini. Glavne novine su: liberalizovanje spoljne trgovine i načinjanje monopola državnih preduzeća za spoljnu trgovinu. U spoljnoj trgovini Kine raste udeo privatnih preduzeća i „mešovitih preduzeća“ sa udelom stranog kapitala (*joint ventures*). Zahvaljujući tim novinama, rastu i izvoz i uvoz Kine u razmeni s EU.⁶⁸

Počev sa 2000. godinom odnosi između dve strane se ubrzano razvijaju. Od „globalnog partnerstva“ u 1998. došlo se do „zrelog partnerstva“ u 2003. Od ulaska Kine u STO 2001. dolazi do skoka u razvoju međusobnih odnosa. EU je već 2004. postala najveći trgovinski partner Kine.

U 2006. godini EU je uspojila „spis“ *EU – China: Closer Partners, Growing Responsibilities*. Istovremeno, EU je objavila prvi svoj „spis“ o politici trgovine i investicija EU – Kina (*EU-China Trade and Investment: Competition and Partnership*). Ključno je ovde naglašavanje konkurencije u trgovini Kine i EU, pa EU postavlja strožije zahteve prema Kini. Ovi dokumenti su uzimani kao prelomni u odnosima dveju strana.

66 Research Group, op. cit., p. 6.

67 David Shambaugh, „China and Europe- the emerging axis“, op. cit., p. 243.

68 Chen Xin, „Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship“, op. cit., p. 4.

Pregled 2. – Trgovina između Kine i Evrope januar–juni 2009 (1)

Jedinica: US\$10,000

Zemlje i područja	Vrednost uvoza i izvoza	Vrednost izvoza	Vrednost uvoza	Promena±%(u odnosu na prethodnu godinu)		
				Import & Export	Export	Import
Kina	94,624,424	52,163,181	42,461,243	-23.4	-21.8	-25.4
Evropa	19,877,391	12,376,171	7,501,220	-22.4	-26.7	-14.1
EU(27)	15,996,626	10,346,953	5,649,672	-20.9	-24.5	-13.1
EU (15)	14,524,775	9,135,254	5,389,521	-20.8	-24.8	-13.0
ZND	3,086,765	1,696,030	1,390,735	-31.6	-38.5	-20.8
Rusija	1,699,984	741,029	958,956	-36.8	-48.1	-24.0
SAD	13,209,260	9,708,377	3,500,884	-16.6	-16.9	-15.6
Japan	9,972,636	4,402,982	5,569,654	-23.1	-20.3	-25.1
EU(27)	15,996,626	10,346,953	5,649,672	-20.9	-24.5	-13.1
EU(15)	14,524,775	9,135,254	5,389,521	-20.8	-24.8	-13.0
Nemačka	4,579,244	2,166,067	2,413,177	-15.4	-19.3	-11.6
Holandija	1,732,350	1,528,318	204,031	-28.8	-29.3	-25.2
UK	1,664,247	1,312,682	351,565	-21.1	-19.2	-27.5
Francuska	1,533,303	934,406	598,897	-16.0	-6.6	-15.2
Italija	1,475,05	950,151	24,905	-19.3	-23.8	-9.7
Španija	776,481	595,558	180,923	-42.3	-43.9	-36.1
Belgija	740,117	496,247	243,870	-22.4	-26.4	-13.0
Švedska	450,178	188,211	261,967	-7.8	-23.0	7.5
Finska	363,192	192,509	170,684	-30.0	-46.1	5.6
Danska	312,334	208,806	103,528	-17.4	-18.3	-15.6
Irska	236,940	96,754	140,186	-34.0	-58.4	10.8
Austrija	226,949	69,346	157,603	-5.8	-15.9	-0.6
Grčka	167,891	158,040	9,852	-19.8	-21.5	21.1
Luksemburg	162,324	153,184	9,140	24.1	31.1	-34.5
Portugal	104,169	84,976	19,192	-9.3	-14.3	21.7

Zemlje i područja	Vrednost uvoza i izvoza	Vrednost izvoza	Vrednost uvoza	Promena±% (u odnosu na prethodnu godinu)		
				Import & Export	Export	Import
Nove članice EU	1,471,851	1,211,700	260,152	-21.0	-21.7	-17.5
Poljska	394,589	320,306	74,283	-22.0	-25.6	-3.6
Mađarska	294,333	234,975	59,357	-24.0	-26.0	-15.0
Češka	252,794	210,509	42,285	-17.2	-17.4	-15.8
Slovačka	91,900	59,220	32,680	-38.4	-37.8	-39.6
Slovenija	39,410	34,238	5,172	-25.2	-25.4	-24.2
Rumunija	111,100	97,012	14,088	-29.9	-31.0	-21.4
Bugarska	36,067	28,705	7,362	-45.4	-46.8	-39.2
Litvanija	31,602	29,631	1,972	-41.4	-43.6	47.3
Letonija	20,172	18,803	1368	-52.5	-55.2	152.5
Estonija	19,850	16,053	3,797	-41.2	-45.0	-17.2
Malta	108,063	90,907	17,155	70.0	111.4	-16.6
Kipar	71,973	71,340	633	56.6	56.8	42.1

Izvor: Carinska služba, Ministarstvo za trgovinu NR Kine, Kompilacija: Odeljenje za evropske poslove, <http://English.mofcom.gov.cn/article/statistic/ie>

U 2006. godini Kina je postala drugi trgovinski partner EU, odmah iza SAD. EU je postala prvi partner Kine u trgovini od 2004. i prvo izvozno tržište a drugi izvor uvoza od 2007. Kina je najveći uvozni izvor proizvoda prerađivačke industrije za EU, kao i najbrže rastuće tržište za izvoz EU.⁶⁹

Udeo kineskog izvoza u EU u ukupnom kineskom izvozu porastao je sa 7,5% u 1991. na oko 20,5% u 2008. Udeo EU u ukupnoj spoljnoj trgovini Kine porastao je sa 8,9% u 1991. na oko 16,6% u 2008. godini. Udeo EU u kineskom uvozu u toku 1990-ih godina kretao se oko 15%, da bi po ulasku Kine u STO opao na 11-12%, s tim što su makaze između izvoza i uvoza bivale sve „otvorenije“.⁷⁰

69 Ibid., p. 6.

70 Ibid., p. 7.

Do kraja 2008. ukupna vrednost trgovine Kine sa EU 27 dostigao je 425,58 milijardi dolara. Od toga kineski izvoz iznosio je 292,88 milijardi dolara (EU je postalo najveće izvozno tržište Kine), a uvoz 132,7 milijardi dolara (drugi izvor uvoza za Kinu). EU je od 2004. najveći trgovinski partner Kine (16,6%), dok su na drugom mestu SAD (13,0%) i na trećem mestu Japan (10,4%).⁷¹

Pregled 3. – Glavni trgovinski partneri Kine u 2009. (milijardi \$SAD)

	Obim trgovine	Izvoz	Uvoz	Saldo
Kina	2207,2	1201,7	1005,6	196,1
EU27	364,0	236,3	127,8	108,5
SAD	298,3	220,8	77,4	143,4
Japan	228,9	97,9	130,9	-33,0
Koreja	156,2	53,7	102,6	-48,9
ASEAN	213,0	106,3	106,7	-0,4
Tajvan, Kina	106,2	20,5	85,7	-65,2

Izvor: Carinska služba, Ministarstvo za trgovinu NR Kine, Kompilacija: Odeljenje za evropske poslove, Ineternet, <http://English.mofcom.gov.cn/article/statistic/ie> Preuzeto iz: Chen Xin, "China – EU Trade Relations in the Financial Crisis", Institute of European Studies, Chinese Academy of Social Sciences, 11.03. 2010.

Iako vrednost spoljne trgovine i dalje raste, stopa rasta je opala. Ona je iznosila oko 38,7% godišnje u vremenu 2003-2007, da bi u 2008. stala na „samo“ 19,5%.⁷²

EU zadržava položaj drugog partnera Kine u razmeni izrađevina (*processing trade*). Suficit Kine u razmeni ovih dobara čini 80,5% ukupnog trgovinskog suficita Kine u razmeni s EU.

Menja se i struktura razmene. EU je danas najveće tržište za izvoz proizvoda visoke tehnologije iz Kine. Izvoz ovih proizvoda u EU u 2008. godini iznosio je 97,95 milijardi dolara. Izvoz ovih proizvoda u istoj godini iznosio je 33,4% ukupnog izvoza Kine u EU. Izvoz tekstilnih proizvoda u 2008. je takođe porastao, dostigavši 38,84 milijarde dolara. Izvoz tekstila u ukupnom izvozu Kine u EU dostigao je 13,3% u 2008. godini. Istovremeno, izvoz

71 Research Group, op. cit., pp. 6-7.

72 Chen Xin, "Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship", op. cit., p. 7.

proizvoda za čiju proizvodnju se troši mnogo energije – čelik, gvožđe, aluminim, ferolegure, bronza, cement, veštačka đubriva – je opao za oko 43,2% u odnosu na 2007. godinu.⁷³

Pregled 4. – Pet glavnih trgovinskih partnera Kine u EU u 2008. (%)

Zemlja	Obim trgovine	Izvoz	Uvoz	Trgovinski bilans
Nemačka	27,0	20,2	42,1	2,1
Holandija	12,0	17,7	4,0	25,4
Britanija	10,7	12,3	7,2	16,6
Francuska	9,2	8,0	11,8	4,8
Italija	9,0	9,1	8,8	9,3
Svih 5	67,9	65,2	73,8	58,1

Preuzeto iz: Xin CHEN, "Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship", <http://ies.cass.org.cn/en/en103/Index.asp>

U okviru EU glavni trgovinski partneri Kine su: Nemačka, Holandija, Britanija, Francuska i Italija. Trgovina s ovih 5 zemalja u 2008. iznosila je 67,9% ukupne razmene s EU. Najviši suficit Kina ostvaruje u razmeni s Holandijom, koji iznosi oko 25% njenog ukupnog suficita sa EU. Najvažniji partner pojedinačno je Nemačka. Na nju otpada oko 25% ukupnog izvoza u EU, a uvoz iz Nemačka oko 40% ukupnog uvoza iz EU. Sificit u razmeni s Nemačkom iznosi svega 2% ukupnog suficita u razmeni s EU.⁷⁴

7. KRETANJE KAPITALA

Jedna od ključnih tačaka kineske reforme i politike „otvorenih vrata“ je privlačenje stranog kapitala.

Važan podsticaj prilivu stranih ulaganja Kina je dala donošenjem Zakona o mešovitim preduzećima 1979. Do kraja 1992. Kina je potpisala sporazume o zaštiti i uzajamnom podsticanju investicija sa 14 od 15 članica EU, to jest sa svim članicama sem Irske.

Iz geopolitičkih i ekonomskih razloga ulaganja iz EU su daleko zaostajala za ulaganjima iz SAD i Japana. Tek u toku 1990-ih došlo do naglog rasta

⁷³ Ibid., p. 10.

⁷⁴ Ibid., p. 10. – Research Group, op. cit., p. 7.

investicija iz EU u kinesku privredu. Od 1998. godine najbrže rastu ulaganja upravo iz EU, mnogo brže nego iz SAD i Japana. U 2000. godini EU je postala najveći investitor u Kini. Do 2006. godine ukupna ulaganja iz EU u Kini dostigla su oko 35 milijardi evra (ili oko 51,9 milijardi dolara).⁷⁵

Stvarna ulaganja u Kini iz većine zemalja EU u 2008. godini iznosila su oko 4,99 milijardi dolara, što je za oko 30,12% više nego prethodne godine. Udeo EU u ukupnim stranim investicijama u Kini ostaje oko 5%.⁷⁶ Ukupna strana ulaganja u Kini na dan 31. decembra 2009. iznosila su oko 576,1 milijardi dolara. Ukupna ulaganja Kine u inostranstvu u isto vreme iznosila su oko 227,3 milijarde dolara.⁷⁷

Najviše investicionih projekata usredsređeno je u delatnosti koje su najnužnije za Kinu, kao što su motorna vozila i rezervni delovi, farmaceutski proizvodi i medicinski instrumenti, kao i elektronika i drugi.⁷⁸

No, Kina nije samo uvoznik nego i izvoznik kapitala. Na „staru Evropu“ – EU 15 – otpada glavnina kineskih ulaganja u EU. No, Kina ulaže i u „novu Evropu“, to jest u 12 novoprimljenih članica. Zemlje Srednje i Istočne Evrope imaju izvesne uporedne prednosti u proizvodnji automobila, opreme i tehnologije za proizvodnju uglja, avioindustriji i brodogradnji kao i u farmaceutskoj industriji, što sve pruža dobre izgleda za kineska preduzeća. Visoke tehnologije su osnova za dalji razvoj saradnje Kine s ovim zemljama.

U „novoj Evropi“ najprivlačnije za kineska preduzeća su Mađarska, Poljska, Rumunija i Bugarska. Velika kineska preduzeća u ovim zemljama osnovala su svoje poslovne jedinice uglavnom za montažu nekih proizvoda kao što su televizori, bicikli, erkondinšni.

U vremenu januar – oktobar 2009. navise kapitala u Kinu uložilo je sledećih deset zemalja: Hong Kong (US\$41,062 milijardi), Tajvan (US\$5,607 miliona), Japan (US\$3,609 milijarde), Singapur (US\$2,985 milijarde), SAD (US\$2,831 milijarde), Koreja (US\$2,261 milijarde), UK (US\$1,168 milijarde), Nemačka (US\$1,088 milijarde), Kanada (US\$ 770 miliona) i Makao (US\$643 miliona).

75 Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit., p. 5.

76 Research Group, op. cit., p. 8.

77 The World Factbook – Guide to Country Profile, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/profileguide.html>

78 Wu Xian, “Economic Considerations in the China-EU Partnership – An Introduction to Perspectives from the Two Sides“, <http://ies.cass.cn/en/UploadFiles/>, (24.04.2010), p. 5.

Stvarni priliv stranog kapitala iz pomenutih deset zemalja/područja iznosio je 87.5% ukupšnog priliva kapitala u Kinu.⁷⁹

8. UVOZ TEHNOLOGIJE

Uvoz tehnologije je važan i kvantitativno i kvalitativno. Iz geopolitičkih i istorijskih razloga, politika EU u pogledu izvoza tehnologije izdašnija je nego SAD i Japana. Za Kinu je posebno važno pribavljanje novih tehnologija i unapređivanje poslovodne veštine. Iz tih razloga Kina se nada da će EU postati najveći investicioni partner.⁸⁰

U 1999. zaključen je Sporazum o nauci i tehnologiji koji je stupio na snagu 2000. U oktobru 2003. zaključen je Sporazum o satelitskoj navigaciji Galileo. Kina učestvuje i u na svetu najvećem naučnom i tehnološkom istraživačkom projektu – Okvirni program EU – Kina.⁸¹

EU je najveći izvor za uvoz tehnologije u Kinu. To joj je uveliko pomoglo u sprovođenju reforme i ostvarivanju ekonomskog razvoja.⁸² Do septembra 2008. Kina je uvezla iz EU 28.794 tehnološka rešenja, u ukupnoj ugovorenoj vrednosti od 116,72 milijarde dolara SAD. To je razume, se, bilo korisno i za EU, za ubrzavanje njenih tehnoloških istraživanja i unapređivanje platnog bilansa s Kinom. Tehnološka saradnja bila bi još uspešnija da EU nije nametnula embargo na izvoz oružja u Kinu.⁸³

Uprkos sporenju oko prava industrijske svojine i pristupa tržištu, dve strane postigle su saglasnost o Šemi EU – Kina o partnerstvu u nauci i tehnologiji (*EU-China Science and Technology Partnership Scheme*), a nastavljaju intenzivnu saradnju u rešavanju pitanja kao što su klimatske promene, predohrana protiv epidemijskih bolesti, biotehnologije i razvoju novih energija.

U toku školske 2003/04. godine, prema zvaničnim podacima EU, oko 100.000 Kineza studiralo je na evropskim univerzitetima i tehničkim školama, od toga oko polovine možda u Velikoj Britaniji. Poređenja radi, u SAD je tada studiralo oko

79 Izvor: <http://mof.com.cn>

80 Wu Xian, "Economic Considerations in the China-EU Partnership – An Introduction to Perspectives from the Two Sides".

81 David Shambaugh, "China and Europe- the emerging axis", op. cit., p. 243.

82 Wu Xian, "Economic Considerations in the China-EU Partnership – An Introduction to Perspectives from the Two Sides", op. cit., p. 5.

83 Chen Xin, "Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship", op. cit., p. 15.

60.000 Kineza. Oko 5.000 studenata iz EU je registrovano na kineskim univerzitetima u školskoj 2003/04. godini, od čega 1.280 studenata iz Nemačke.⁸⁴

9. ODNOSI KINE I NOVIH ČLANICA EVROPSKE UNIJE

Kineski naučnici su identifikovali tri stuba za razvoj odnosa Kine i EU: zajednički ekonomski interesi, zajednički politički interesi i zajednički strateški interesi. Sva tri stuba trpeće promene zbog proširenja EU.

Ekonomski interesi

Od uspostavljanja zvaničnih bilateralnih odnosa 1975. ekonomski odnosi između Kine i EU se odvijaju bez prekida. Proširivanje EU na istok Evrope mora imati veliki uticaj na trgovinu Kine s njom. Posledice neće biti jednoznačne.

Povoljna dejstva

a) Za Kinu je povoljno što će posle proširenja EU biti značajno prošireno i tržište za kineske proizvode, s obzirom na to što jedinstveno tržište koje posle prijema novih članica ima oko pola milijarde potrošača i zajedničke carine.⁸⁵

b) Proširivanje EU uvećava uveznu tražnju preko pospešivanja ekonomskog razvoja; obezbeđuje šire jedinstveno tržište; proširuje se primena Opšte šeme preferencijala na izvestan broj zemalja u korist Kine.⁸⁶

Nepovoljna dejstva

Jang Sjao-Jan (*YANG Xiao-Yan*) ističe da u odnosima između dveju strana ipak ne teku med i mleko. Jang nije peterano optimist u pogledu razvoja odnosa Kine i EU posebno nakon proširivanja EU na Istok. Ni on ne osporava da u tim odnosima ima značajnih ostvarenja, ali da ima nepovoljnih činilaca o kojima se čuti.⁸⁷

84 David Shambaugh, „China and Europe- the emerging axis“, op. cit., p. 245.

85 Yang Xiao-Yan, “China – EU relationship in the nerspective of the new development of the EU”, <http://www.ieem.org.neo/nesca/documents/papers/may2006/xiao-yan-Yang.doc> (30.04.2010), p. 6.

86 Li Jing, The Impact of Eastern Expansion of the EU on China’s Export to Europe and the Countermeasures, Internter, <http://www.escsass.org.cn>, 24.04.2010.

87 Yang Xiao-Yan, “China – EU relationship in the nerspective of the new development of the EU”, op. cit., p. 1.

Kina i zemlje Srednje i Istočne Evrope javiće se kao konkurentni na tržištu EU i u kretanju investicija i u kretanju trgovine.⁸⁸ Najviše će biti pogođena trgovina. Nove članice EU vide u Kini konkurenta na tržištu EU. One smatraju da im je kineski uvoz u EU veliki izazov, posebno u utrživanju tekstilnih i elektronskih proizvoda, kao i proizvoda informatičke tehnologije. Treba očekivati delimično preusmeravanje trgovine (*trade diversion*). EU će povećavati trgovinu u svojim granicama, to jest između članica. Sem toga, nove članice, oslobođene carina na „jedinstvenom tržištu“ EU, smanjiće trgovanje s trećim zemljama u korist razmene s članicama EU. Treba očekivati oštriji antidamping, proširivanje tehničkih barijera na Istok, proširivanje sistema subvencionisanja poljoprivrede, preusmeravanje investicija i slično.⁸⁹ Viši tehnološki i ekološki standardi biće primenjeni na proširenom području. Stoga će biti više trgovinskih sporova.⁹⁰ Imajući u vidu ta dejstva, Kina mora preduzimati neke protivmere.⁹¹

Političke i kulturne razlike

U porastu saradnje između Kine i EU nakon „hladnog rata“ ekonomski interesi imali su veliku ulogu. Stoga su političke i kulturne razlike ostajale u senci. S porastom sukoba ekonomskih interesa između Kine i EU, političke i kulturne razlike postaće važnije nego ranije. Kad zajednički ekonomski interesi nisu „zajednički“ za neke članice EU, one naglašavaju „evropske vrednosti“. To znači da se mogu vratiti na front političke i kulturne razlike.

U stvarnosti postoje značajne asimaterije u odnosima između EU i Kine. Kineski naučnici ističu tri: ekonomski razvoj, politički i društveni sistem, istorija i kultura. Otuda postoji poređenje između njih na tri ravni: (aa) privreda razvijenih zemalja i privrede zemlje u razvoju; (bb) kapitalističke demokratije i socijalističke demokratije; (vv) i hrišćanske kulture i konfučijanske kulture.⁹²

Posle proširenja EU u saobraćanju između dveju strana više se naglašavaju „evropske vrednosti“. Vođi zemalja EU rado bi izvozili svoj model

88 Li Jing, *The Impact of Eastern Expansion of the EU on China's Export to Europe and the Countermeasures*, Internter, <http://www.escsass.org.cn>, 24.04.2010.

89 Ibid.

90 Yang Xiao-Yan, „China – EU relationship in the nerspective of the new development of the EU”, op. cit., p. 6.

91 Li Jing, *The Impacxt of Eastern Expansion of the EU on China's Export to Europe and the Countermeasures*, op. cit.

92 Yang Xiao-Yan, „China – EU relationship in the nerspective of the new development of the EU”, op. cit., p. 7.

upravljanja. Kineski vođi, pak, sa svojom odlučnošću da očuvaju suverenost i slobodu delovanja Kine su daleko od toga da dele taj „evropski“ pogled. Zato je teško reći da će ekonomski interesi natkriliti druge aspekte u bilateralnim odnosima kao pre.⁹³

Spoljna politika

Prijem novih članice uvećava međunarodni značaj EU. To znači da će posle proširenja na Istok EU imati veći uticaj na svetske poslove.⁹⁴ No, donošenje spoljnopolitičkih odluka u njoj postaje složenije. Sa proširenjem EU biće sve teže obezbeđivati jednoglasnost u spoljnoj i bezbednosnoj politici. Glas „nove Evrope“ imaće tako znatnog uticaja na spoljnopolitičke odluke EU. „Nova Evropa“ je već ojačala otpor ukidanju embarga EU na izvoz oružja i vojne tehnologije u Kinu.⁹⁵

Izvesno je da posle proširenja jača proatlantska težnja i u spoljnoj i u bezbednosnoj politici EU. Nove članice su proatlantske. Sem Kipra i Malte, sve su ušle u NATO. One pridaju veliki značaj vezama sa SAD.

U vreme iračkog rata, SAD su u EU napravile razliku između „stare Evrope“, to jest „Evrope 15“, i „nove Evrope“ koju čine novoprimitljene članice EU. Nove članice su podržale američki napad na Irak. Imajući u vidu razvoj unutrašnjih prilika u ovim zemljama, pomoć SAD im je vrlo važna, zato što su koristi od integracije po ulasku u EU mnogo manje od očekivanih.⁹⁶

Jačanje „proatlantizma“ u EU posle proširenja uticaće na odnose Kine i EU, posebno na strateško partnerstvo usvojeno 2003. EU mora da traži novo uravnotežavanje između tradicionalnog savezništva sa SAD i novog strateškog partnerstva s Kinom. Imajući u vidu promene u spoljnoj i bezbednosnoj politici EU, njeno strateško partnerstvo s Kinom neće biti unapređeno. „Kada interesi Kine i SAD dođu u sukob, EU će bez sumnje izabrati tradicionalnog saveznika“.⁹⁷

Mei Džaožong (*Mei Zhaorong*) smatra da proširenje EU može imati i jednu veliku pogodnost po spoljnu politiku Kine: „Pristupanje 10 država Istočne, Srednje i Južne Evrope potpomaže razvoj globalnog trenda ka

93 Ibid., p. 6.

94 Ibid., p. 4.

95 Ibid., p. 1.

96 Ibid., p. 5.

97 Ibid., p. 6.

multipolarnosti... suočene s nastojanjima SAD za globalnom hegemonijom ... EU i Kina imaju jaču zajedničku osnovu da ublaže američku politiku sile i unilateralizma“.⁹⁸

10. TRGOVINSKI ODNOSI KINE S NOVIM ČLANICAMA EU

Kolebljivost međusobne razmene

Kina je počev od 1950. uspostavila odnose s nizom srdenjoevropskih zemalja, koje su sada „nova Evropa“. Ulazak ovih zemalja u EU praćen je značajnim promjenama u njihovim ekonomskim odnosima. Do 1989. godine trgovina se odvijala preko državnih trgovinskih preduzeća. Obim razmene je bio relativno mali. U toku 1990-ih godina promene privrednih sistema i privredna depresija u ovim zemljama bile su dovele do poremećaja u dotadašnjem glatkom odvijanju trgovine s Kinom. Od početka 2000-ih godina, zahvaljujući privrednom oporavku ovih zemalja, ekonomski odnosi Kine s njima se ponovo postepeno razvijaju.

Na razvoj trgovine između Kine i “nove Evrope“ nepovoljno utiče niz činilaca.

a) Po ulasku ovih zemalja u EU one se podvrgavaju pravilima zajedničke trgovinske politike EU. Stoga trgovinski odnosi Kine s „novom Evropom“ ulaze u novu fazu.⁹⁹

b) Kina ima sličnu strukturu izvoza kao i nove članice EU. To nepovoljno utiče na njihovu razmenu. One se na tržištu EU javljaju kao konkurenti.

v) Proizvodi iz zemalja SIE uživaju jedinstvenu carinsku stopu u EU, niske transporne troškove i geografske pogodnosti, što uveliko uvećava njihovu konkurentsku moć. Stoga se njihova trgovina preusmerava sa drugih tržišta na tržište EU (*trade diversion*). Ove zemlje su više zainteresovane za svoje mesto na tržištu EU nego na tržištu Kine.¹⁰⁰

Tržište EU 15 je postalo najveći trgovinski partner 10 novih članica EU počev od 2004. Oko 67% izvoza novih 10 članica EU usmereno je na tržište EU 15, a oko 58% njihovog uvoza potiče iz EU 15. Primera radi, oko 80%

98 Mei Zhaorong, “EU’s Historic Enlargement and its Implications”, Chinese Institute of International Studies, <http://www.ciis.org.cn/item/2004-09-27/50596.html>, 22.04.2010.

99 Jia Ruixia, Zhang Yuxin, “Trade Relationship between Central Eastern European Countries”, [http://ies.cass.cn/en/Srticle/upload Files \(24.04.2010\)](http://ies.cass.cn/en/Srticle/upload%20Files%20(24.04.2010).htm), p. 1.

100 Ibid., p. 6.

izvoza Mađarske, po njenom ulasku u EU, odlazi u EU, dok uvoz iz Kine iznosi svega oko 5% ukupnog uvoza Mađarske. Izvoz Kine u Bugarsku i Rumuniju po njihovom ulasku u EU opao je za oko 50% u 2007.¹⁰¹

Pregled 5. – Obim trgovine između Kine i “nove Evrope“ (milijardi \$ SAD)

	2004	2005	2006	2007	2008 (Jan-Jun)
Poljska	2,331	3,153	4,671	7,664	5,071
Mađarska	3,127	2,859	3,987	6,226	3,870
Češka	1,793	2,039	2,882	4,967	3,051
Rumunija	1,384	1,662	6,314	2,366	1,575
Slovačka	0,288	0,491	0,914	2,206	1,492
Bugarska	0,405	0,531	1,865	0,969	0,656

Izvor: Carinska služba Kine. Preuzeto iz: Jia Ruixia, Zhang Yuxin, “Trade Relationship between Central Eastern European Countries”, <http://ies.cass.cn/en/Srticle/uploadFiles> (24.04.2010), p. 1.

Glavna obeležja trgovine Kine sa posmatranim novim članicama EU su: relativno mali obim i vrlo velika neravnoteža.

Među ovim zemljama najvažniji trgovinski partner je Poljska. Razmena Kine s ovom zemljom brzo je rasla – od 2,331 milijarde dolara u 2004. na 7,664 milijarde dolara u 2007. godini. Drugi po značaju partner Kine među ovim zemljama je Mađarska. Razmena Kine s ovom zemljom porasla je sa 3,127 milijardi dolara na oko 6,226 milijardi dolara. U prvoj polovini 2008. godine razmena sa šest zemalja „nove Evrope“ – Poljskom, Mađarskom, Češkom, Rumunijom, Slovačkom i Bugarskom – porasla je za oko 60% u odnosu na isto razdoblje 2007. godine.¹⁰²

Vrednost trgovine Kine s posmatranih 6 zemalja je mali udeo u ukupnoj razmeni Kine sa EU. U 2007. godini on je iznosio svega 6,9% vrednosti trgovine Kine sa EU.

Sa svoje strane, ni Kina nema značajnije mesto u vrednosti ukupne spoljne trgovine ovih zemalja. Primera radi, uvoz Rumunije iz Kine u 2007. godini iznosio je svega 3,27% ukupnog rumunskog uvoza, a rumunski izvoz u Kinu svega 0,53% ukupnog izvoza Rumunije. U istom vremenu uvoz Slovačke iz Kine iznosio je 5,2% njenom ukupnog uvoza, izvoz u Kinu svega 0,8% ukupnog slovačkog

101 Ibid., p. 6.

102 Ibid., p. 1.

izvoza. U slučaju Češke slični su udeli. Poljska je najveći trgovinski partner Kine među posmatranih šest zemalja. Ali, neravnoteža je ogromna u korist Kine.

Ukupna vrednost trgovinske razmene Kine sa 6 zemalja „nove Evrope“ iznosila je u 2007. godini 24,398 milijardi dolara. Kina je trgovini s ovim zemljama u 2007. godini ostvarila suficit od 15,749 milijardi dolara. Sve posmatrane zemlje pojedinačno imaju visok deficit u razmeni s Kinom, i to, po pravilu, što im je veći obim razmene s Kinom, to im je veći deficit.

Pregled 6. – Saldo trgovine između Kine i „nove Evrope“ u 2007. godini (milijarde \$ SAD)

Zemlja	Kineski izvoz u	Kinski uvoz iz	Saldo
Poljska	6,553	1,111	5,442
Mađarska	5,016	1,209	3,807
Češka	4,137	0,831	3,306
Rumunija	2,084	0,282	1,802
Slovačka	1,47	0,735	0,735
Bugarska	0,813	0,156	0,657

Izvor: Carinska služba Kine. Preuzeto iz: Jia Ruixia, Zhang Yuxin, “Trade Relationship between Central Eastern European Countries”, <http://ies.cass.cn/en/Srticle/uploadFiles> (24.04.2010), p. 1. Saldo izračunat.

U uvozu Kine iz posmatranih novih članica EU najvažnije stavke su: mašine i električni proizvodi i sirovine. U izvozu Kine u ove zemlje glavne stavke su: proizvodi lake industrije i mašine i električni proizvodi izrađeni u Kini. Struktura razmene se stalno poboljšava. Ali sve zemlje nastoje da pojačaju izvoz proizvoda s višom dodatom vrednošću.

U izvozu Kine u Poljsku, Mađarsku, Češku i Slovačku su: računari, kancelarijska oprema i rezervni delovi, električni aparati, odeća i tkanine, bicikli, hrana, hemijski proizvodi itd. Iz ovih zemalja Kina uvozi: obojeni metali, hemijski proizvodi, autodelovi, mašine i prevozna sredstva, hranu staklo, i drugo.

Razmena dobara s Rumunijom je glavnim delom trgovina dobrima s nižom dodatom vrednošću – više od 50% vrednosti razmene. Razmena s Bugarskom je najvećim delom trgovina raznim industrijskim proizvodima.¹⁰³

103 Ibid., p. 5.

Izgle di za razvoj trgovine Kine s „novom Evropom“

Iako je obim razmene Kine s novim članicama EU relativno mali, Kina pridaje veliki značaj razvoju odnosa s njima.

a) Tretman koji EU obezbeđuje novim članicama u okviru Opšte šeme preferencijala uvećava izgled e Kine za proširivanje tržišta za njene proizvode i veće izgled e za unosno ulaganje njenog kapitala.

b) Uspostavljanje viših standarda u trgovini i intenzivna tržišna konkurencija će isključiti neke kineske proizvode nižeg kvaliteta, ali će prinuditi kinska preduzeća da povišavaju kvalitet svojih proizvoda i tehnološkog sadržaja.

v) Nove članice imaju veliki potencijal za razvoj turizma. Kina to može iskoristiti za podsticanje turističke saradnje koja bi doprinela uravnotežavanju platnog bilansa.

Postoje i izvesna ograničenja razvoju privredne saradnje Kine s „novom Evropom“. Pre svega, sve te zemlje imaju deficit u razmeni s njom. Zatim, postoje jezička ograničenja u saobraćanju. U nekim od ovih zemalja nema internet stranice na engleskom jeziku, pa kineska preduzeća ne mogu da dođu do potrebnih informacija. Potom, Lisabonski sporazum je doneo neke novine koje otežavaju pristup tržištu EU. Kina mora računati s negativnim posledicama koje otuda potiču. Ipak najteže ograničenje razvoju saradnje je neravnoteža u trgovinskom bilansu. Ona nije saveznik razvoju dugoročnih ekonomskih odnosa.¹⁰⁴

Razlike u interesima

I Kina i EU razvoj međusobnih odnosa, osobito trgovine, smatraju velikim uspehom. Obe računaju na trajnost „strateškog partnerstva“. Ali, na obe strane se priznaje da u odnosima između dveju strana ne teku uvek „med i mleko“. Što se međusobni odnosi više razuđuju to se više i sporovi umnožavaju. Na obe strane ima mišljenja da „Odnosi između Kine i Evrope treba da budu redefinisani“.¹⁰⁵

U EU često se ističe da je „Kina postala konkurent EU“, da je brzi privredno razvoj Kine postao pretnja.¹⁰⁶ Poplava uvoza iz Kine ugrožava

104 Ibid., p. 7.

105 Zhou Hong, “Speech et the Forum on China-EU Strategic Partnership”, p. 49, <http://www.ies.cass.cn/en/en103/index.asp>, 24.04.2010.

106 Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit.

preduzeća i radna mesta u EU. Glavne optužbe EU na račun Kine su: previsok suficit, dampinške cene, nedovoljna „otvorenost“ kineskog tržišta za robu i kapital EU, „nerazgovetni“ propisi o zaštiti prava intelektualne svojine. EU prigovara Kini još uvek nije dovoljno „otvorena“ i da njeno zakonodavstvo o zaštiti intelektualne svojine nije dovoljno „razgovetno“ (*transparent*).¹⁰⁷ Najzad, EU prigovara Kini da omogućava ilegalnu imigraciju u EU i otežava repatrijaciju njenih državljana.

Ukratko, za EU, „Kina je partner težak ali neohodan za rešavanje međunarodnih kriza“.¹⁰⁸

U Kini, u stvari, nema spora o važnosti razvoja odnosa sa EU, ali često ima nezadovoljstva njenim istupima prema Kini. Zato u Kini ima i taktičkih reakcija da „EU više nije važna za Kinu“.¹⁰⁹ Sa stanovišta Kine nepovoljno je što se EU ponaša prema njoj u strateškom vakuumu. S obzirom na razlike u interesima njenih članica, EU mora računati s teškoćama u izgradnji strategije prema Kini. Mergentaler (Stephan Mergenthaler) ukazuje kako neki smatraju da se teško može govoriti o postojanju spoljne politike EU u pravom smislu, jer se ona zasniva na usaglašavanju, a u istupanjima na svetskoj pozornici ne javlja se kao vojna sila.¹¹⁰ Iako, po važećim ugovorima, o odnosima s inostranstvom pregovara Komisija EU, članice nemaju saglasnu politiku ni o jedinstvenom istupanju na tržištu Kine.¹¹¹ Za EU je problem i to što pojedine njene članice imaju različite poglede na Kinu, jer imaju različite interese. Svaka za se se bori za kinesko tržište.¹¹² Članice EU su složne jedino u vršenju pritiska na Kinu da dalje otvara svoje tržište za njihove proizvode i preduzeća.¹¹³

107 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”. In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China’s rise: Guidelines for an EU strategy*, op. cit., p. 21.

108 Zaborowski, “Introduction”. In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China’s rise: Guidelines for an EU strategy*, op. cit., 7.

109 Zhou Hong, op. cit., p. 49.

110 Stephan Mergenthaler, “Partners for effective global governance – The EU-China strategic partnership and EU Foreign policy”, Paper to be presented at the International Symposium on European Integration and its Impact on Euro-Asia Relation”, European Study Center, Shanghai Academy of Social Sciences, Date: 2007-6-9. Internet, <http://www.escsass.org.cn/en/show.asp?id=512&single=y> (10.05.2010).

111 Ibid., pp. 6-9.

112 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”. In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China’s rise: Guidelines for an EU strategy*, op. cit., p. 22.

113 Axel Berkofsky, “The EU-China strategic partnership: rhetoric versus reality”, op. cit., p. 114.

b) U spoljnoj politici Kine važi postulat „poslovi iznad principa“. Za razliku od EU, Kina ne pristaje da se u ime “evropskih vrednosti“ meša u stari drugih država, koje Zapad smatra „nepoćudnim“. ¹¹⁴ Kina sve više ulaže u istraživanja nafte i gasa u Africi i na Bliskom istoku, gde dolazi u sukob interesa sa EU i SAD. ¹¹⁵ Sem toga, uticaj Kine raste u međunarodnim organizacijama – STO, MMF, Svetskoj banci.

U trgovini i poslovanju između Kine i EU česta su trvenja. Što se razmena brže razvija, brže izbijaju manji ili veći sporovi. „Evropljani“ zameraju da je nejednaka raspodela koristi od razvoja poslovanja i trgovine između dveju strana. Trgovinska komora EU u Kini septembra 2009. objavila je spisak teškoća s kojima se preduzeća iz EU u Kini suočavaju u poslovanju u Kini. EU traži da „Kina prilagodi svoju industrijsku politiku i unapredi svoje tržišno okruženje“.

Kinezi smatraju da sva preduzeća, pa i preduzeća EU, moraju da se prilagođavaju razvoju prilika na tržištu. Kako kaže Džou Hong (*ZHOU Hong*), „Privremene koristi koje se izdejtstvuju pritiskom na štetu dugoročnih interesa druge strane, ne mogu dugo trajati“. Prema tome, trvenja su prirodna, prilagođavanje je nužno. Pitanje ko ima više koristi od uzajamnog poslovanja je stvar viđenja pitanja. ¹¹⁶

Kina je nezadovoljna načinom na koji javna glasila u EU predstavljaju odnose EU i Kine.

EU stalno nastoji na otvaranju kineskog tržišta kako za njenu robu tako i za njen kapital:

a) uklanjanje prepreka za izvoz u Kinu, kao što su: kontrola cena, diskriminatorni uslovi za registraciju, proizvoljni sanitarni standardi;

b) uklanjanje prepreka za ulaganje kapitala: geografska ograničenja, uslovljavanje stvaranjem zajedničkih preduzeća (*joint ventures*), diskriminatorni postupak pri dobijanju licenci, zatvaranje izvesnih sektora za strance, restriktivni devizni propisi;

v) unapređenje poslovnog ambijenta: zaštita intelektualne svojine i slično.

U stvari, po oceni Instituta za evropske studije Kineske akademije društvenih nauka, glavno pitanje pred EU je kako da uveća sopstvenu

114 Ibid., p. 113.

115 Zaborowski, “Introduction”, op. cit., p. 7.

116 Zhou Hong, “Speech et the Forum on China-EU Strategic Partnership”, op. cit., p. 50.

konurentnost u privrednoj saradnji s Kinom. Kako to nije lako, dolazi do kolebanja u razvoju odnosa dveju strana.¹¹⁷

Neravnoteža u trgovinskoj razmeni

Kretanje salda

Osetljivo pitanje u odnosima između dve zemlje su trvenja oko trgovine. Po tradicionalnom shvatanju međunarodna trgovina je igra „nultog zbira“, to jest da jedan može dobiti samo koliko drugi izgubi. Po tom shvatanju, dobar je samo trgovinski suficit, jer rast uvoza može da staje gubitka radnih mesta. Otuda se pitanje trgovinskog salda lako prenosi na politički plan, pa slede optužbe za „nepoštenu konkurenciju“.¹¹⁸ Upravo je glavni prigovor EU Kini postojan rast njenog suficita u međusobnoj trgovini.

No, EU nije prigovarala što je do 1997. Kina imala deficit u razmeni s njom. Tek tada se smer kretanja salda obrnuo. Suficit Kine je u 1997. iznosio svega 4 milijarde dolara.¹¹⁹ Ulazak Kine u STO 2001. ubrzao je rast trgovine između dveju strana uz stalni rast kineskog suficita. U 2008. godini kineski suficit je dostigao 160,18 milijardi dolara. EU je tako zauzela treće mesto kao izvor suficita Kine, odmah iza Hong Konga i SAD.¹²⁰

Glavni izvor suficita Kine je izvoz telekomunikacione opreme, tekstila, proizvoda lake industrije, gvožđa i čelika.

Statistička varka

Kineski stručnjaci ističu da statistički podaci sami po sebi ne odražavaju pravu prirodu kineskog suficita. Istočnoazijske zemlje – Japan, Južna Koreja, Tajvan i druge – koje su imale suficit u razmeni s Kinom, po njenom ulasku u STO prenose svoju radom intenzivnu proizvodnju u Kinu, pa je odatle izvoze. Taj njihov izvoz iz Kine se beleži u platnom bilansu Kine kao njen. Dakle, istočnoazijske zemlje, koje su ranije izvozile neposredno u EU, sada u Kinu izvoze poluproizvode i delove, montiraju ih i onda ih iz Kine izvoze u EU i

117 Research group ..., op. cit., 2.

118 Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit., p. 12.

119 The EU’s relations with China, loc. cit.

120 Research Group..., op. cit., p. 8. – Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit., p. 11.

SAD. EU i SAD to smatraju izvozom Kine. Drugim rečima, istočnoazijske zemlje reekportuju svoje proizvode iz Kine. To je „prolazni izvoz“.

Kineski suficit u stvari pokriva cenu poluproizvoda koje uvozi iz drugih zemalja. Dodata vrednost u Kini je mala, pa su glavni korisnici ovakve trgovine druge azijske zemlje.¹²¹ Zato je Kina imala veliki deficit u razmeni s Japanom i Korejom, održavajući suficit u razmeni s EU. Sem toga, strana preduzeća u Kini obavljaju oko 60% trgovine Kine sa EU, što uključuje i preduzeća zasnovana s kapitalom iz EU. Preduzeća s kineskim kapitalom dobijaju svega 10% prihoda od trgovine u oblasti mašinskih i električnih proizvoda, dok strana preduzeća ubiru oko 90%. U oblasti trgovine tekstilom kineska preduzeća imaju profitnu marginu koja ne prelazi 5%.¹²² Dakle, EU ne trpi od kineskog suficita. Pravi izazov za EU nije Kina nego integracija u Aziji gde je Kina samo glavni stub.¹²³

Dalje, prema istraživanjima, investicije EU u Kini uvećavaju suficit Kine u razmeni s EU. Te investicije u stvari zamenjuju trgovinu. Preduzeća EU svoje proizvode izrađene u Kini prodaju na kineskom tržištu i tako povećavaju neravnotežu u platnom bilansu Kine s EU.¹²⁴

Činjenica je da pojedina preduzeća u EU kinesku konkurenciju smatraju pretnjom. Međutim, u celini uzev, nema dokaza da uvoz iz Kine i izmeštanje poslovanja u Kinu stvaraju znatnije probleme u EU. Problemi EU su drukčijeg porekla – Ujedinjeno Kraljevstvo i Istočna Evropa, to jest socijalni damping koji otuda proističe.¹²⁵

Evropski komesar za spoljnu trgovinu je 2006. u Pekingu izjavio da jeftini kineski proizvodi uštede evropskim porodicama po 300 evra godišnje.¹²⁶ Prema podacima OECD, izvoz Kine snižava inflaciju u zoni evra za 0,2%. To znači da evropski potrošači uštede do 60 milijardi dolara godišnje.¹²⁷

121 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”, op. cit., p. 17.

122 Research Group..., op. cit., p. 10.

123 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”, op. cit., p. 18.

124 Research Group, op. cit., p. 10.

125 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”, op. cit., p. 20.

126 Charles Grant, and Katinka Barysch, *Can Europe and China shape a new world order?*, Center for European Reform, London, 2008, p. 32.

127 Research Group..., op. cit., p. 10.

Ispada da se Kini zamera što je postupala prema preporukama političara EU: brzo se integrisala u svetsku privredu. A Zapad je prevideo da brzi rast kineskog izvoza dovodi do promene u kretanju bogatstva u svetu. Umesto u jednom smeru, od manje razvijenih u razvijenije, sada ide u oba smera. Zapad, uključujući EU, nije se za to pripremio.¹²⁸

Asimetrija

Sporovi su pojačani asimetrijom u kretanju privreda dveju strana. Privreda EU usporava rast, a rast privrede Kine je postojano visok. Upravo to je poslužilo kao razlog za „preispitivanje odnosa Kina – EU“. U oktobru 2006. godine, šesti Spis o Strategiji EU prema Kini (EU China Strategy Paper) pod naslovom “EU-China trade and investment: Competition and Partnership” znači preuređivanje politike prema Kini. „Objavljivanje dvaju Spisa ukazuje na to da je EU tretirala Kinu kao ‘svetsku silu’, koja potencijalno može postati konkurent“.¹²⁹

Ključna stvar u novoj politici EU prema Kini, po Spisu, je: uzajamna odgovornost između Kine i EU. EU uzima da je Kina dostigla takav nivo razvoja da EU ima pravo da od nje traži da preuzima na sebe više odgovornosti. U Spisu o privrednoj i trgovinskoj saradnji, EU ističe da je Kina postala „najveći izazov u spoljnotrgovinskoj politici EU“.¹³⁰

Iz toga se krije zahtev spoljne politike EU da Kina usvaja „evropske vrednosti“, da poštuje ustanovljene interese EU širom sveta, i da se pokorava pravilima trgovine koja nameće Zapad.¹³¹

Pitanje antidampinga

EU svoj deficit objašnjava ograničenošću pristupa kineskom tržištu. Ona Kinu optužuje za dampinške cene pre svega tekstila, obuće i autodelova. Protiv dobara uvezenih iz Kine, koji čine manje od 2% kineskog izvoza, EU primenjuje 49 antidampinških mera, više nego protiv proizvoda bilo koje druge zemlje.

Advokati domaćih preduzeća optužuju Kinu da „nepoštenom trgovinom“ razara preduzeća i radna mesta u EU. Ovu optužbu osporavaju ne samo Kina i

128 Ocena mađarskog pisca Adrasa Inotaia. Prema: Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit., p. 14.

129 Research group ..., op. cit., 2.

130 http://europa.eu.int/external_relations/china/intro/index.htm

131 http://europa.eu.int/external_relations/china/intro/index.htm

njeni proizvođači, nego i mnoga preduzeća iz EU koja uvoze i prodaju kineske proizvode, kao i ona koja ulažu kapital u proizvodnju u Kini.¹³²

Jedno od spornih pitanja u trgovini Kine i EU je nametanje kvota za uvoz tkanina. Posle dužih pregovora ovo ograničenje je sklonjeno, tako da je izvoz tekstila iz Kine u EU u 2008. godini dostigao 38,84 milijarde dolara, što je za 37,7% više nego u prethodnoj godini. Ovo pitanje je utoliko važnije što je industrija tkanina važna i u nizu novih članica EU. Pod dejstvom finansijske krize i u Kini i u EU se uzima u račun da raste trgovinski protekcionizam.

Ono što Kinu pogađa je što antidampinški rat između njih poteže pitanje statusa tržišne privrede. Ne priznajući Kini status tržišne privrede, EU koristi mogućnost za proizvoljno nametanje antidampinških dažbina na uvoz iz Kine. EU se zaklanja za nepriznavanje statusa tržišne privrede da bi štitila svoje interese. Kina to smatra diskriminatornim.¹³³

Kina optužuje EU za protekcionizam, ali se kloni parničenja. Rešenje traži i u menjanju sastava svog izvoza. Ona smatra svojim problemom što izvozi mnogo proizvoda koji su ishod krajnje faze proizvodnog lanca. Posledica je što su to proizvodi s niskom dodatom vrednošću, a Kinu koštaju optužbi za preterani izvoz. Zato je Kina u 2007. počela da menja industrijsku politiku. Naglasak se pomera na proizvodnju dobara više faze izrade, s višom dodatom vrednošću, sa proizvoda radom intenzivnih na proizvode kapitalom intenzivne i razvoj visoke tehnologije i proizvoda nove tehnologije. Radom intenzivni proizvodi – odeća i obuća – sve manje su važna konkurencija nego proizvodi visoke tehnologije. U 2006. izvoz dobara visoke tehnologije iznosio je 30% izvoza industrijskih proizvoda Kine. Ulaganja u istraživanje i razvoj u Kini rastu brže nego u EU.¹³⁴

Dakle, „Kina počinje da menja obrazac razvoja spoljne trgovine i priprema skretanje od velike države trgovca u veliku trgovinsku silu“.¹³⁵

Energetika – predmet prećutnog spora

EU vidi dosta razloga za zabrinutost zbog energetske politike Kine: ekonomski, politički ili stateški, i ekološki.

132 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”, op. cit., p. 18.

133 European Commission, “EU–China trade in facts and figures“, MEMO/09/40, 30.01.2009.

134 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”, op. cit., p. 20.

135 Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit., p. 15.

a) U drugoj polovini ove decenije Kina postaje sve veći uvoznik energije. Ona je posle SAD najveći potrošač energije u svetu. Rastu njena tražnja za sirovinama i, još važnije, za energijom kao i njeni naponi da ih pribavlja. Kina uvozi 12% potreba u energiji, a ta potreba će dalje rasti.¹³⁶ Kineska tražnja energije podigla je njenu cenu s implikacijama za druge potrošače i na geopolitiku regiona bogatih energijom.¹³⁷ Evropsku uniju onespokojava što je Kina sve prisutnija u Africi gde traži izvore sirovina i energije, što nastoji da svoju delatnost širi po celom svetu, kao što to radi i sama EU. Kineska državna preduzeća kupuju izvore nafte i gasa u svetu, investirajući i tamo gde se zapadnim privatnim preduzećima ne isplati. Tako raste konkurencija za izvore nafte.

b) Zapadnjačka preduzeća se boje konkurencije kineskih državnih preduzeća i optužuju ih za „nepoštenu trgovinu“. S druge strane, mogućnost da stranci ulažu u kinesku energetiku su ograničene. Posebno zapadnjačka preduzeća brine što u Kini postoji podudarnost spoljne i međunarodne energetske politike. To podstiče konkurenciju ne samo preduzeća nego i država za izvore energenata.

Ovde su za EU posebno dva razloga za brigu: (a) Kina ne mari za kritike Zapada što saraduje sa „nepoćudnim državama“ (*states of concern*). Ona odbija da se meša u unutrašnje poslove drugih država, kako bi ih se privelo podobnosti. To otežava Zapadu da „izvozi demokratiju“; (b) EU se nalazi u neudobnom položaju između Kine i SAD gde se njihovi interesi ukrštaju.¹³⁸ (v) Kina se uključuje u kontrolu pomorskih puteva za prevoz energenata gde se sučeljava sa interesima SAD.

Očuvanje životne sredine je stalna briga EU.¹³⁹

U stvari, kako ističe Endrju-Spid (*Philip Andrews-Speed*), kineska energetska politika pruža izgleda za saradnju:

a) Zajedniči interes Kine i EU je povećavanje svetske ponude nafte i gasa i sigurnosti prevoznih puteva.¹⁴⁰

136 Duncan Freeman, “China’s rise and the global economy: challenges for Europe”, op. cit., p. 22.

137 Marcin Zaborowski, “Introduction”, op. cit., 7. 7.

138 Katinka Bersh, *Embracing Dragon. The EU’s Partnership with China*, Centre for European reform, London, 2005.

139 Philip Andrews – Speed, “China’s energy policy and its contribution to international stability”. In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China’s rise: Guidelines for an EU strategy*, op. cit., pp. 71-81.

140 Christopher – Alexandre Paillard, *Strategies for Energy: Which Way Forward for Europe?*, Fondation Robert Schuman, Paris, 2006.

b) EU mora da se odupire iskušenjima da kritikuje ili opstruiše međunarodnu energetska politiku Kine. Kina nije ni prva ni jedina država koja ima datu energetska strategiju.

v) EU treba da nastoji da se Kina uključi u međunarodni energetska sistem i ustanove.

g) EU treba da utiče na unutrašnji energetska sektor Kine, između ostalog ustupanjem tehnologija koje čuvaju životnu sredinu i povišavaju energetska efikasnost.

Urtako, EU, koja od 1996. ima program o energetska saradnji s Kinom, treba da ga dalje razvija.¹⁴¹

11. IZGLEDI ZA RAZVOJ ODNOSA KINE I EU

Činioci razvoja međusobnih odnosa

Razvoju odnosa Kine sa EU pogodovalo je više činilaca.

a) Po izbivanju sukoba s SSSR i drugim istočnoevropskim zemljama 1960, koji su do tada bio glavni partneri Kine („Naginjanje samo na jednu stranu“), bili su praktično prekinuti. Kina je imala potrebu da traži oslonac na drugim stranama.

b) Za ralikom od SAD, zapadnoevropske zemlje su dosledne u priznavanju načela „jedne Kine“, to jest da je Tajvan deo NR Kine. EU vladu u Pekingu smatra jedinim zakonitim predstavnikom celog kineskog naroda. U Evropi niko ne prodaje oružje Tajvanu (sem Francuske u 1992), niti u Evropi postoji „tajvanski lobi“. Odsustvo „tajvanskog činioaca“ poštedelo je odnose Kine i EU važnog „remetilačkog razloga“.

v) EU, za razliku od SAD, nema vojnih ili strateških interesa u Istočnoj Aziji. Prema tome, Kina i EU jedna drugoj nisu strateška pretnja. Po briselskoj retorici, Kina je „šansa“ a ne „pretnja“. Vođi s obe strane izjašnjavaju se za jačanje „strateškog partnerstva“.¹⁴²

g) Kina i EU imaju konvergenciju pogleda na spoljnu politiku SAD nastojeći da ograniče američku težnju za hegemonijom.

d) Privrede Kine i EU su umnogome komplementarne. Za Kinu je važno što su preduzeća iz EU, za razliku od američkih, spremna da joj prodaju važne

141 Philip Andrews-Speed, „China’s energy policy and its contribution to international stability“, op. cit., p. 81.

142 Zhou Hong, „Speech et the Forum on China-EU Strategic Partnership“, op. cit., p. 51.

tehnologije. Kina nudi obilje jeftine radne snage i neograničeno tržište za izvoz, pogodno okruženje za investiranje i poslovanje, kao i izvore za tehnološke inovacije.

đ) EU je obezbedila strateški okvir za harmonični i brzi razvoj kinesko-evropskih odnosa.¹⁴³

e) Kini je potrebna ekonomska transfuzija sa Zapada za njen brzi ekonomski uspon, ali u okviru multipolarne ravnoteže snaga u svetu. Za to joj je bio potreban oslonac u nekom drugom „polu“. EU sa svoje strane nije zadovoljna statusom „ekonomskog diva – političkog patuljka“. I njoj je potreban oslonac za veću ulogu u svetskim poslovima.

ž) Dinamično tržište Kine i brzi razvoj društva biće zadugo privlačni za evropska preduzeća i proizvode. EU ostaje za Kinu izvor broj jedan za visoke i nove tehnologije. EU je najveći trgovinski partner Kine, koja posebno ohrabruje priliv kapitala iz EU i razvoj turizma. EU, koja je najveće izvozno tržište na svetu, je dala veliki doprinos rastu privrede Kine preko rasta izvoza. Evropska preduzeća koja posluju u Kini unela su opremu, znanje i tehnologiju koji su pomogli Kini da razvija svoju proizvodnu moć.

z) U tom odnosu i EU ima velike koristi. Trgovina s Kinom omogućava joj da pojačava rast i otvaranje radnih mesta kroz rast izvoza i postojanu specijalizaciju u proizvodima i uslugama visokom dodatom vrednošću. Najzad, to uvećava svetsku konkurentnost evropskih preduzeća.¹⁴⁴

i) Kineski proizvodi s konkurentnim cenama pomogli su da se održe niske stope inflacij i niske kamatne stope u EU.

j) Preduzeća EU uspešno investiraju u Kini.

Prevladavanje neizvesnosti

I Kina i EU računaju s neizvesnostima u razvoju međusobnih odnosa. Sukoba interesa će i dalje biti. Međutim, između dve zemlje uspostavljen je niz institucionalnih mehanizama koji će olakšavati rešavanje sukoba interesa i omogućavati dalji razvoj odnosa.

Izgledi za dalji razvoj odnosa između EU i Kine su vrlo povoljni. Zasnovani su na uzajamnosti ekonomskih interesa i komplementarnosti pogleda na

143 David Shambaugh, „China and Europe- the emerging axis“, op. cit., p. 245-7.

144 Xu Mingqi, “The EU Competition and Trade Policy Toward the People’s Republic of China and Its Impact on EU / China relations – An Overview”, <http://www.escsass.org.cn>, 24.04.2010.

svetske poslove. Kina je najveća zemlja u razvoju, a EU najveća regionalna organizacija razvijenih zemalja.

EU u Kini gleda svetsku silu sa svetskim odgovornostima i važan oslonac za izgradnju multipolarnosti u svetu. Šembo je to sročio na sledeći način: „EU, kao globalni igrač na međunarodnoj ravni, deli brige Kine za uravnoteženiji međunarodni poredak zasnovan na stvarnom multilateralizmu, i želi da angažuje Kinu kao odgovornu silu u rešavanju svetskih pitanja“.¹⁴⁵

U skladu s tim, EU i njene članice nastojale su da se Kina uključi u međunarodne organizacije. EU je uložila posebno mnogo napora da se Kina primi u STO, i saraduje s njom u ustanovama koje se bore protiv širenja nuklearnog oružja, trgovine oružjem, terorizma, organizovanog kriminala, trgovine drogom i drugim pitanjima. I EU i Kina su aktivne u OUN i njenim agencijama.

Bilateralno, EU i Kina zajednički rade na mnogim pitanjima. Dvadesetak grupa za dijalog i rad pokriva mnoga pitanja počev od ljudskih prava do trgovine tkaninama, i od nauke i tehnologije do intelektualne svojine.

Saradnja EU i Kine više je od dijaloga. One zajedno pripremaju mnoge programe. Mnoge članice EU vode i zasebne dijaloge s Kinom. U 2003. godini sedam poglavara država iz EU je posetilo Kinu. Način na koji EU tretira Kinu je zasnovan na načelu jednakosti, za razliku od SAD koje uvek teže da dominiraju.

Možda je ključni aspekt strategije EU prema Kini uvećavanje „domaće“ sposobnosti Kine. Ona obezbeđuje značajnu stručnu pomoć i finansijska sredstva za to. U vremenu 2002-2004. u oko 40 programa EU je uložila oko 260 miliona evra (338 miliona dolara). Tri su glavne svrhe tih programa: (a) podržavanje reformskog procesa, (b) zaštita životne sredine i postojanog razvoja; (v) dobro upravljanje i vladavinu prava.

Odnosi s pojedinim članica EU s Kinom i multilateralni odnosi s njom se uzajamno dopunjavaju. Između dveju strana nema ni sistemskih ni strateških sukoba interesa – koji su uvek u osnovi odnosa Kine sa SAD. To su dodatni razlozi da se veruje da će odnosi Kine i EU dalje razvijaju. Po Šembou, „Vremenom ti odnosi će postati nova osovina u svetskim poslovima, i služiće kao izvor stabilnosti u rovitom svetu“.¹⁴⁶

Kina i Evropska unija su jedna drugoj veoma važan ekonomski partner. Stoga uobičajeni sporovi u međusobnoj razmeni ne prete prerastanjem u političke sporove. U 2008. godini trgovina Kine s EU nadmašila je trgovinu Kine sa SAD i Japanom.

145 David Shambaugh, “China and Europe- the emerging axis“, op. cit., p. 247.

146 Ibid., p. 248.

Kina i EU nisu važne jedna drugoj samo iz ekonomskih nego i iz političkih razloga. One pridaju veliku važnost zajedničkim strateškim interesima. Obe strane su zainteresovane za očuvanje mira i stabilnosti u svetu.

Stanovništvo i Kine i EU je blagonaklono prema razvoju odnosa između dveju strana.

Saradnja Kine i EU u suočavanju sa svetskom finansijskom krizom doprinose sopstvenom ekonomskom saradnjom.

Istina, u EU ima snaga koje zastupaju teoriju „nultog zbira“, koje nastoje da ograniče razvoj Kine. To je glavni razlog za trenja u odnosima dve strane u 2008. godini. Od smera u kome će ići prilagođavanja međunarodne politike EU zavisi umnogome dalji razvoj odnosa Kina – EU.¹⁴⁷

12. ZAKLJUČAK

1. Kina i Evropska unija su visoko zainteresovane za razvoj međusobnih odnosa. Obe su svesne rasta svoje geopolitičke moći. Obe su spremne da je usaglašenim delovanjem koriste radi zauzimanja sve važnijeg udela u svetskim poslovima. U međusobnim odnosima, pak, zamenjuju metode *Geopolitike* metodima *Geoekonomije*. Kina u EU ne vidi vojnu pretnju nego jednog od glavnih ekonomskih partnera. EU u odnosima s Kinom primenjuje iste metode kao prema svojim zapadnim saveznicima. Ne koristi ni sredstva vojne pretnje ni metode „ekonomskog rata“ kao što su blokade i sankcije. Trgovinske sporove s njom rešava po pravilima međunarodnog prava.

2. Odnosi Kine i EU započeti su kao sporedni i za jednu i za drugu, a dospeli su do nivoa „strateškog partnerstva“. Privrede dveju strana su visoko komplementarne. Privredni odnosi veoma se uspešno razvijaju. „Zajednički ekonomski interesi“ imaju odlučujuće važno mesto u politici Kine i EU jedne prema drugoj. EU je najveći ekonomski partner Kine. Ona je njeno najveće izvozno tržište, najveći izvor novih tehnologija i opreme i jedan od najvećih izvora stranih ulaganja. Kina je drugi po važnosti izvor uvoza industrijskih proizvoda u EU i nabrže rastuće izvozno tržište za EU.

3. Prisutne su razlike u interesima dveju strana. Glavni izvor trenja u njihovim odnosima su: visok kineski suficit u međusobnoj trgovini, visoka konkurentnost kineskih proizvoda na tržištu EU i potraga Kine za izvorima energije u delovima sveta koje zemlje Zapada, uključujući vodeće članice EU, smatraju svojim tradicionalnim „zabranama“, kao što su Bliski istok i Afrika.

147 Research Group..., op. cit., pp. 18-20.

4. Dve strane stvorile su niz mehanizama za rešavanje sukoba interesa u međusobnoj trgovini. Međusobni sporovi se rešavaju kroz dijalog, tako da njihovi ekonomski odnosi stalno napreduju. „Jačanje mehanizma dijaloga, smanjivanje trgovinskih sukoba i oporavak tržišnog poverenja morali bi biti politika Kine i EU“.¹⁴⁸

5. Ipak, opstaju neizvesnosti koji mogu uticati na razvoj odnose Kine i EU u budućnosti. EU je privržena “sazrevanju sveobuhvatnog strateškog partnerstva s Kinom“. Dosadašnja ostvarenja se sažimaju na sledeći način: „Nije sve idealno u dvostranim odnosima. Postoje oblasti gde bi EU želela da Kina čini više, i obrnuto. Ipak, uopšte uzev, radi se o složenom odnosu koji zahteva mnogo brige i odgovarajućih sredstava da bi se ti odnosi usmeravali“.¹⁴⁹ „Budući ekonomski i trgovinski odnosi Kina – EU zavisice od partnerstva saradnje ili partnerstva konkurencije“.¹⁵⁰

6. Dejstva proširivanja Evropske unije na Istok Evrope po interese Kine nisu jednoznačna. Povoljna dejstva su proširivanje tržišta za kineske proizvode i proširivanje mogućnosti za korišćenje pogodnosti Opšte šeme preferencijala čija primena se proširuje na nove članice. Glavna nepovoljna dejstva su jačanje konkurencije kineskim proizvodima tržištu „stare Evrope“, skretanje trgovine novih članica s trećih tržišta na tržišta „stare Evrope“, jačanje „atlantizma“ u okviru EU, uvećavanje složenosti u donošenju spoljnopolitičkih odluka i primene „strateškog partnerstva“ Kina – EU.

LITERATURA

1. Babić S., Blagoje, *Ekonomija Azije*, Megatrend univerzitet, 2007.
2. Babić S., Blagoje, „Geoeconomija – stvarnost i nauka“, *Megatrend revija*, Vol. 6(1)2009, str. 27-54.
3. Кочетов, Эрнест Георгиевич, *Геоэкономика. Освоение мирового экономического пространства*, “Норма”, Москва, 2006.
4. Bersh, Katinka, *Embracing Dragon. The EU's Partnership with China*, Centre for European reform, London, 2005.

148 Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit., p. 16.

149 Antonio Tanca, “Towards a comprehensive China strategy”. In: Marcin Zaborowski (editor), *Facing China's rise: Guidelines for an EU strategy*, op. cit., p. 122.

150 Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, op. cit., p. 16.

5. Chen Xin, “Policy Evolution of the China-EU Trade and Economic Relationship”, <http://ies.cass.cn/en/en103/index.asp> (24.04.2010).
6. European Commission, “EU-China trade in facts and figures”, MEMO/09/40, Brussels, 30 January 2009.
7. Grant, Charles, and Barysch, Katinka, *Can Europe and China shape a new world order?*, Center for European Reform, London, 2008.
8. Jean, Carlo – Savona, Paolo, *Geoeconomia. Dominio dello spazio economico*, Editore Franco Agneli, 1997.
9. Jia Ruixia, Zhang Yuxin, “Trade Relationship between Central Eastern European Countries”, <http://ies.cass.cn/en/Srticle/uploadFiles> (24.04.2010).
10. Huo Zhengde, “On the China – EU Strategic Partnership”, Chinese Institute for International Studies, Internet: <http://www.ciis.orgcn/item/2005-04-07/50919.htm>, (22.04.2010).
11. Li Jing, The Impact of Eastern Expansion of the EU on China’s Export to Europe and the Countermeasures, Internet, <http://www.escsass.org.cn> (24.04.2010).
12. Lorot, Pascal (Sous la direction de), *Introduction à la Géoéconomie*, Economica, Paris, 1999.
13. Luttwak, Edward, “From Geopolitics to Geo-Economics. Logic of Conflict, Grammar of Commerce”, *The National Interest*, Summer 1990, pp. 17-23.
14. Luttwak, Edward, *Turbo capitalism: winners and losers in the global economy*, Harper and Collins Publishers, New York, 1999.
15. Mei Zhaorong, “EU’s Historic Enlargement and its Implications”, Chinese Institute of International Studies, [Http://www.ciis.org.cn/item/2004-09-27/50596.html](http://www.ciis.org.cn/item/2004-09-27/50596.html), (22.04.2010).
16. Mergentaler, Stephan, “Partners for effective global governance - The EU-China strategic partnership and EU Foreign policy”, Paper to be presented at the International Symposium on European Integration and its Impact on Euro-Asia Relation”, European Study Center, Shanghai Academy of Social Sciences, Date:2007-6-9. Internet (10.05.2010).
17. Paillard, Christopher – Alexandre, *Strategies for Energy: Which Way Forward for Europe?*, Fondation Robert Schuman, Paris, 2006.
18. Research Group of IES (Institute of European Studies) of CASS (China Academy of Social Sciences), “China – EU Relations in 2008“, <http://ies.cass.cn/en/articles/other/200908051>, (22.04.2010).
19. Scott, David, “China and EU: A Strategic Axis for the Twenty-First Century?“, *International relations*, No. 2007, No. 21. <http://ire.sagepub.com/cgi/content/abstract/21/1/23>, p. 24.
20. Shambaugh, David, “China and Europe- the emerging axis“, *Current History*, September 2004.

21. Wu Xian, “Economic Considerations in the China-EU Partnership – An Introduction to Perspectives from the Two Sides“, <http://ies.cass.cn/en/UploadFiles>, (24.04.2010).
22. Xu Mingqi, “The EU Competition and Trade Policy Toward the People’s Republic of China and Its Impact on EU / China relations – An Overview“, <http://www.escs.org.cn> (24.04.2010).
23. Yang Xiao-Yan, “China – EU relationship in the perspective of the new development of the EU“, <http://www.ieem.org.neo/nesca/documents/papers/may2006/xiao-yan-Yang.doc> , (30.04.2010).
24. Zaborowski, Marcin (editor), *Facing China’s rise: Guidelines for an EU strategy*, Institute for the Security Studies, European Union, Paris, December 2006.
25. Zhou Hong, “Speech at the Forum on China-EU Strategic Partnership“, <http://www.ies.cass.cn/en/en103/index.asp>, 24.04.2010.

Prof. dr. Blagoje BABIĆ

**CHINA-EUROPEAN UNION RELATIONS:
A DEVELOPING GEOECONOMIC AXIS**

ABSTRACT

China and the European Union are very interested in developing their mutual relations. They strengthen their positions in the world business by their co-ordinated acting. In their mutual relations, they apply *Geoeconomics*’ methods. They do not regard each other as a military threat but as one of the main economic partners. Their economies are highly complementary. “The common economic interests“ have a decisive role in China EU policy and EU China policy, respectively. EU is China’s largest economic partner. It is its largest export market, the largest source of new technologies and equipment and one of the largest sources for foreign investments. China is the second important source of industrial products import to EU and the fastest growing export market for EU. The EU enlargement to the East both favourably and unfavourably affects China’s interests. The main cause of friction in China-EU relations is a high Chinese surplus in their mutual trade, high competitiveness of Chinese products on the EU market and China’s pursuit of energy sources in the parts of the world that Western countries, including the leading EU member states, regard as traditionally “forbidden“ such as the Middle East and Africa. China and EU have created mechanisms to settle conflicts of interest in their mutual trade through dialogue.

Key words: China, European Union, strategic partnership, geoeconomics, trade disputes, foreign investments, technology.